

Оголошено вбивство
Агата Крісті

Міс Марпл

Оголошення в щоденній газеті неабияк заінтригувало мешканців англійської провінції: їх запрошено на дивну виставу – вбивство. Охочі подивитися на це, а їх виявилося чимало, певно, забули, що весь світ – театр, а люди в ньому – актори, а не глядачі. Тож ролі жертв уже розподілено...

Тільки старенькій міс Марпл до снаги викрити загадкового постановника кривавої драми.

Агата Крісті

Оголошено вбивство

Передмова

Агату Крісті знають у всьому світі як королеву детективу. Близько мільярда примірників її творів продано англійською мовою, ще один мільярд – у перекладі 100 іноземними мовами. Вона – найпопулярніший автор усіх часів і всіма мовами, а за кількістю видань поступається лише Біблії та доробку Шекспіра. Вона – автор 80 детективних романів та збірок оповідань, 19 п'єс і 6 романів, опублікованих під ім'ям Мері Вестмейкот.

Перший роман Агати Крісті – «Таємнича пригода в Стайлзі» – був написаний наприкінці Першої світової війни, у якій письменниця брала участь, перебуваючи у волонтерському медичному загоні. У цьому романі вона створила образ Еркюля Пуаро – маленького бельгійського детектива, якому судилося стати найпопулярнішим героєм у літературі детективного жанру після Шерлока Холмса. Цей роман був опублікований у видавництві «Бодлі-Гед» у 1920 році.

Після цього Агата Крісті щороку видавала по книжці, а в 1926 році написала свій шедевр – «Убивство Роджера Екрйда». То була її перша книжка, опублікована видавництвом «Колінз», що започаткувала плідну й ефективну співпрацю автора з видавництвом, яка тривала 50 років і спричинилася до створення 70 книжок. «Убивство Роджера Екрйда» стало також першою книжкою Агати Крісті, яка була інсценована – під назвою «Алібі» – й успішно поставлена на сцені одного з лондонських театрів Вест-Енду. «Пастка на мишей» – найславетніша п'єса письменниці – була вперше поставлена в 1952 р. і не сходить зі сцени протягом найтривалішого часу в історії театральних вистав.

У 1971 р. Агата Крісті отримала титул Дами Британської Імперії. Вона померла в 1976 р., а кілька її творів вийшли друком посмертно. Найуспішніший бестселер

письменниці – «Сонне вбивство» – з'явився друком дещо згодом у тому ж таки році, після чого вийшли її автобіографія та збірка оповідань «Останні справи міс Марпл», «Пригода в затоці Поленза» й «Поки триває світло». У 1998 р. «Чорна кава» стала першою з п'єс Агати Крісті, на сюжеті якої інший автор, Чарлз Осборн, побудував свій роман.

Присвячується Ральфові та Ен Ньюмен, у чиєму домі я вперше з приємністю прочитала «Прекрасну смерть»

Розділ перший

Оголошено вбивство

I

Щоранку від о пів на восьму до пів на дев'яту, крім неділь, Джонні Бат об'їздив на велосипеді село Чипінг-Клегорн, голосно насвистуючи крізь зуби, зупинявся біля кожного будинку чи котеджу й засовував до поштової скриньки ті ранішні газети, які господар передплатив у містера Тотмена, власника газетного кіоску на Гай-стріт. Так, полковникові та місіс Істербрук він привозив «Таймс» і «Дейлі Грефік», місіс Светенгем – «Таймс» та «Дейлі Воркер», міс Гінчкліф та міс Мергатройд – «Дейлі Телеграф» і «Нью-Кронікл», міс Блеклок – «Телеграф», «Таймс» і «Дейлі Мейл».

У всі ці будинки й практично в кожен дім у Чипінг-Клегорні він щоп'ятниці доставляв також по примірнику місцевої газети «Норт-Бенгем Ньюс енд Чипінг-Клегорн Газет», яку в селі називали просто «Газетою».

Отже, щоранку в п'ятницю, скинувши побіжним поглядом на заголовки в одній із центральних газет

(Міжнародна напруженість зростає! Сьогодні відбудеться Асамблея ООН! Поліція шукає вбивцю білявої машиністки! Три шахти простоють. Двадцять трое людей померли від харчового отруєння в готелі «Сісайд» і таке інше.),

більшість жителів Чипінг-Клегорна нетерпляче розгортали «Газету» й поринали в місцеві новини. Після побіжного погляду на розділ листів (де знаходили свій повний вираз люта ненависть і ворожнеча) дев'ятеро з десятих передплатників починали уважно читати приватні оголошення. Тут упереміш друкувалися

повідомлення про продаж нерухомої власності та про розшук осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, про винайм домашніх робітниць, про собак, про свійських тварин і птицю – одне слово, усе те, що могло зацікавити жителів невеличкого села Чипінг-Клегорн.

П'ятниця 29 жовтня не була винятком.

II

Місіс Светенгем відкинула з чола свої гарненькі сиві кучері, розгорнула «Таймс», ковзнула тьмяним поглядом по сторінці ліворуч, дійшла висновку, що «Таймс», за своїм звичаєм, приховує цікаві новини в такий спосіб, що шукати їх марно, скинула оком на інформацію про народження, одруження та смерті, приділивши найбільшу увагу повідомленням про смерть; потім, виконавши в такий спосіб свій обов'язок, відклала «Таймс» і нетерпляче схопила «Чипінг-Клегорн Газет».

Коли через хвилину до кімнати увійшов її син Едмунд, вона вже цілком заглибилася в читання приватних оголошень.

– Доброго ранку, любий, – сказала місіс Светенгем. – Смідли продають свій «даймлер». Вони купили його ще в тридцять п'ятому – давненько вже, хіба ні?

Син щось буркнув під ніс, узяв дві вуджені рибини, налив собі філіжанку кави, сів за стіл і розгорнув «Дейлі Воркер», яку прихилив до тостера.

– «Продаються цуценята бул-мастифа», – прочитала вголос місіс Светенгем. – Бігме, не розумію, як люди примудряються сьогодні годувати великих собак, – я справді не розумію... Ти диви, Селіна Лоренс знову шукає собі кухарку. Якби вона звернулася до мене, я сказала б їй, що давати такі оголошення в газетах – тільки час марнувати. Вона не повідомляє своєї адреси, а дає тільки номер поштової скриньки – якби вона порадилася зі мною, я сказала б їй, що це фатальна помилка, слуги нині зголошуються лише на ті повідомлення, де названо адресу працедавця. І вимагають, щоб її було названо зрозуміло й чітко... «Штучні зуби» – диво та й годі, чому сьогодні такий попит на штучні зуби? «Надзвичайно низькі ціни... Чудові цибулини. Наш найкращий сорт». Якщо вони справді найкращі, то чому ціни на них низькі?... А ось де: «Дівчина шукає цікаву посаду. Хоче подорожувати». Диви-но, яка розумна! А хто не хоче подорожувати?... «Такси...» Мені ніколи не подобалися такси – і не тому, що це собака німецький, ми давно вже подолали упередження проти німців – просто вони мені не подобаються та й годі. Так, місіс Фінч, чого вам треба?

Двері прочинилися, й у них просунулися голова й тулуб жінки з похмурим виразом обличчя, в потертому оксамитовому береті.

– Доброго ранку, мем, – сказала місіс Фінч. – Ви дозволите мені тут прибрати?

– Зачекай. Ми снідаємо, – сказала місіс Светенгем. – Ще не закінчили снідати, – додала вона тоном вибачення.

Скинувши поглядом на Едмунда та його газету, місіс Фінч зневажливо пирхнула й

зачинила двері.

– Я тільки почав снідати, – сказав Едмунд, а його мати зауважила:

– Ліпше ти не читав би тієї жакхливої газети, Едмунде. Місіс Фінч терпіти її не може.

– Не розумію, що має місіс Фінч до моїх політичних поглядів.

– Якби ти бодай належав до робітників, – пояснила свою думку місіс Светенгем. – А ти взагалі нічого не робиш.

– Це велика неправда, – обурено заперечив Едмунд. – Я пишу книжку.

– Я маю на увазі справжню роботу, – сказала місіс Светенгем. – А місіс Фінч нам дратувати не можна. Якщо вона почне нас недолюблювати й перестане приходити, де ми знайдемо іншу хатню робітницю?

– Ми дамо оголошення в «Газету», – сказав Едмунд, посміхаючись.

– Я вже тобі сказала, це нічого не дасть. Тепер, якщо в родині немає старої няньки, яка робить усю домашню роботу й готує на кухні, то справи в такій родині кепські.

– А чому тоді в нас немає старої няньки? Чому ти не подбала, щоб вона була в мене? Про що ти думала?

– У тебе була індійська нянька, любий.

– Ти виявилася непередбачливою матір'ю, – промурмотів Едмунд.

Місіс Светенгем знову поринула в хаші приватних оголошень.

– «Продається не нова газонокосарка». Цікаво... Господи, що за ціна!.. Знову такси... «Напиши мені або якось дай знати про себе, я в розпачі. Твій Вовчик». Якими дурними прізвиськами люди іноді себе називають!.. «Продаються цуценята кокер-спаніеля». Ти пам'ятаєш нашу любу Сьюзен, Едмунде? Вона була кмітливіша за деяких людей. Розуміла кожне слово, яке ти їй скажеш... «Продається буфет у стилі шератон. Справжня сімейна реліквія. Місіс Лукас, «Даяс-Хол»...» Яка ж вона брехлива, ця жінка! Шератон, ви тільки подумайте!..

Місіс Светенгем зневажливо пирхнула й стала читати далі:

– «Усе було помилкою, моя люба. Але кохання не вмирає. У п'ятницю, як завжди. Дж.»... Певно, якісь закохані, що посварилися – а може, це потаємна мова злодіїв, тобі не здається? Знову: «Продаються цуценята такси»... Мені здається, люди трохи схибулися на розведенні такс. Адже існують інші породи собак. Твій батько Симон розводив манчестерських тер'єрів. Які то були гарненькі цуцики! Мені до вподоби ті собаки, що мають довгі ноги... «Дама, яка виїздить за кордон, продасть свою яхту з двома шикарними каютами»... не зазначено ані розміру, ані ціни... «Оголошується шлюб...» – ні, Едмунде, не шлюб, а вбивство. Що, що? Едмунде, Едмунде, послухай-но, я вперше бачу таке...

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів».

– Едмунде, чи таке може бути?

– Що ти сказала? – запитав Едмунд, піднявши погляд від своєї газети.

– Відбудеться вбивство, призначене на п'ятницю 29 жовтня... Едмунде, це ж сьогодні.

– А дай-но гляну.

Син узяв газету в матері з рук.

– Але що б це могло означати? – запитала місіс Светенгем із цікавістю в голосі.

Едмунд Светенгем потер перенісся з виразом сумніву.

– Ідеться про якусь вечірку, думаю. Гра у вбивство – чи щось таке.

– Ну, знаєш, – не погодилася з ним місіс Светенгем. – Це надто кумедно й трохи по-дурному давати в газеті таке оголошення. Зовсім не схоже на Летицію Блеклок, що завжди здавалася мені жінкою з надзвичайно тверезим розумом.

– А може, на неї вплинули ті веселі юні створіння, що оселилися в її домі?

– Це надто пізні оголошення, чи не так? Сьогодні. Ти думаєш, запрошують і нас?

– Тут сказано: «Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів», – зазначив син.

– Знаєш, мені зовсім не до вподоби ця новочасна мода запрошувати людей, – рішуче заявила місіс Светенгем.

– У такому разі не йди туди, мамо.

– Не піду, – погодилася місіс Светенгем.

Запала мовчанка.

– Ти нарешті з'іси цю останню грінку, Едмунде?

– Знаєш, мамо, я думав, що мое правильне харчування важить для тебе більше, аніж те, коли ця стара карга прибере зі столу.

– Тихше, любий, вона може тебе почути... Едмунде, а що відбувається, коли на вечірці грають у вбивство?

– Я, власне, точно не знаю... Вони приколюють на тебе папірці чи щось таке... Хоч ні, їх, здається, тягнуть із капелюха. І хтось витягує папірець жертви, а хтось – детектива, а потім вони вимикають світло, і хтось плескає тебе по плечу, а ти кричиш, падаєш і прикидаєшся мертвим.

– А знаєш, це навіть цікаво.

– А по-моєму, збіса нудно. Я не піду.

– Дурниці, Едмунде, – сказала місіс Светенгем із твердою рішучістю в голосі. – Я піду, а отже, і ти підеш зі мною. І нема про що тут балакати!

III

– Арчі, – сказала місіс Істербрук, звертаючись до свого чоловіка, – послухай-но!

Полковник Істербрук не звернув на неї уваги, бо вже давно роздратовано пирхав, читаючи якусь статтю в «Таймс».

– Головна біда цих хлопців у тому, – сказав він, – що жоден не має бодай приблизного уявлення про Індію! Бодай приблизного!

– Я знаю, мій любий, я знаю.

– Якби вони його мали, то не писали б таку нісенітницю!

– Я знаю, Арчі, але послухай ось це:

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів».

Вона замовкла і з переможним виглядом подивилася на чоловіка.

Полковник Істербрук у відповідь глянув на неї поблажливо, але без найменшого інтересу.

– Це гра в убивство, – сказав він.

– Справді?

– Атож. – Він відірвав погляд від своєї газети й провадив: – Мушу тобі сказати, це дуже цікава гра, якщо вона правильно організована. Вона вимагає участі чоловіка, який добре знає правила. Ви тягнете жереб. Оголошують, що в кімнаті присутній убивця, ніхто не знає, хто він. Вимикають світло. Убивця обирає жертву. Жертва рахує до двадцяти, а тоді лунає передсмертний зойк. Після цього береться до роботи той, кому випало бути детективом. Він усіх допитує. Де вони були, що робили, – й у такий спосіб намагається з'ясувати, хто з них убивця. Атож, це дуже цікава гра – у тому випадку, коли «детектив» бодай трохи знає про те, що таке поліційна робота.

– Як, наприклад, ти, Арчі. Адже ти брав участь у розслідуванні всіх найцікавіших злочинів, що мали місце в нашій окрузі.

Полковник Істербрук поблажливо усміхнувся і хвацько крутнув вуса.

– Так, Лоро, – промовив він. – Я справді дещо їм підказав.

І він випростав плечі.

– Даремно міс Блеклок не попросила, щоб ти допоміг їй розплутати й цю справу.

Полковник пирхнув.

– Але ж у неї зараз живе той молодий жевжик. Племянником чи ким він там їй доводиться. Мабуть, то він її намовив. Це ж треба додуматися – опублікувати таке оголошення.

– Воно надруковане на шпальті хроніки приватних подій. Ми могли б його не помітити. Це запрошення, чи не так, Арчі?

– Вельми дивне запрошення, я вважаю. Якщо й справді в такий спосіб вони запрошують людей до себе, то на мене хай не розраховують.

– Не кажи такого, Арчі, – у голосі місіс Істербрук пролунали благальні нотки.

– Якщо мене запрошують, то надто пізно. Хіба вони не знають, що я можу бути зайнятий?

– Але ж ти не зайнятий, любий? – сказала місіс Істербрук, знизивши голос і в такий спосіб надавши йому переконливішого звучання. – І я вважаю, Арчі, ти повинен піти – хоч би для того, щоб допомогти бідолашній міс Блеклок виплутатися з халепи. Я переконана, вона сподівається на твою допомогу. Адже ти так багато знаєш про роботу поліції та поліційні процедури. Увесь її задум зазнає краху, якщо ти не прийдеш і не підкажеш їй, як досягти успіху. Адже сусідам треба допомагати!

Місіс Істербрук схилила набік голову, струснувши волоссям, що було відбілене пергідролем.

– Якщо ти й справді так думаєш, Лоро...

Полковник Істербрук знову крутнув свого сивого вуса з вельми поважним виглядом і поблажливо подивився на свою пухнасту маленьку жіночку. Місіс Істербрук була принаймні на тридцять років молодша за свого чоловіка.

– Якщо ти й справді так думаєш, Лоро, – повторив він, – то я піду.

– Гадаю, це твій обов’язок, Арчі, – врочистим голосом промовила місіс Істербрук.

IV

«Чіпінг-Клегорн Газет» принесли також до садиби «Боулдерс», де в трьох

мальовничих, сполучених між собою котеджах жили міс Гінчкліф та міс Мергатройд.

– Гінч!

– Чого тобі, Мергатройд?

– Де ти?

– У курнику.

– Справді?

Обережно ступаючи по високій вологій траві, Емі Мергатройд підійшла до своєї подруги. Ця остання, вдягнена у вельветові штани та військовий кітель, готувала курям корм, нахилившись над тазом, огорнутим не вельми смачною парою, і розтираючи долонями суміш зі звареного лущиння картоплі та капустяних качанів.

Вона обернула по-чоловічому стрижену голову з обвітраним обличчям і подивилася на подругу.

Емі Мергатройд, повненька жінка з приязним виразом обличчя, була у твідовій спідниці та в мішкуватому яскраво-синьому пуловері. Схожа на пташине гніздо кучма її сивого волосся була досить розкуйовджена, і вона геть засапалася.

– Ось послухай-но, – сказала вона, намагаючись перевести дух, – яке оголошення надрукувала «Газета» – що б це могло означати?

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів».

Дочитавши, вона замовкла, важко дихаючи, і чекала, коли подруга скаже своє авторитетне слово.

– Нісенітниця, – промовила Гінчкліф.

– Це так, але що, ти думаєш, вона означає?

– Думаю, хтось забагато випив.

– Чи можна це сприймати як запрошення?

– Ми довідаємося, що це означає, коли прийдемо туди, – сказала Гінчкліф. – Хтось хильнув зіпсованого хересу, думаю. Ти ліпше не стій на траві, Мергатройд. У тебе досі на ногах хатні капці. Вони вже просякли водою.

– Ой, лишенько! – Емі Мергатройд із жалем подивилася на свої ноги. – Скільки яець сьогодні?

– Семеро. Ота клята курка досі квокче. Я мушу загнати її в клітку.

– Дивний спосіб запрошувати гостей, тобі не здається? – запитала Мергатройд,

маючи на увазі оголошення в «Газеті», і якийсь дивний замріяний смуток пролунав у тоні її голосу.

Але подруга була зліплена з набагато твердішого тіста. Уся її увага була зосереджена на боротьбі з бунтівливою птахою, а тому жодне газетне оголошення, хоч би яким воно було загадковим, не могло відвернути її увагу.

Брѳохаючи по багнюці, вона копнула ногою зозулясту курку. У відповідь пролунало голосне й обурене кудкудакання.

– Ліпше буде завести качок, – сказала міс Гінчкліф. – З ними набагато менше мороки.

V

– Диво та й годі! – сказала місіс Гармон, говорячи через стіл до свого чоловіка, превелебного Джуліана Гармона. – У міс Блеклок готуються скоїти вбивство.

– Убивство? – запитав її чоловік із легким подивом у голосі. – Коли?

– Здається, сьогодні надвечір... Атож, о пів на сьому. О, як тобі не пощастило, любий, адже на той час тобі треба готуватися до конфірмації. А ти ж так любиш убивства!

– Я не зовсім розумію, про що ти говориш, Пампушко.

Місіс Гармон, яку звали Діаною, але за пухке тіло та кругле личко ще змалечку прозвали Пампушкою, подала йому через стіл «Газету».

– Ось читай. Це там, де друкують оголошення про продаж старих фортепіано та штучних щелеп.

– Яке чудернацьке оголошення!

– А й справді чудернацьке, – радісно погодилася Пампушка. – Хто б міг подумати, що міс Блеклок захоплюється вбивствами та іншими такими іграми? Думаю, молоді Сімонси підкинули їй цю думку – хоча Джулія Сімонс не полюбляє вбивств, такі розваги здаються їй надто грубими. А проте дуже шкода, любий, що ти не можеш там бути. Хай там як, а я піду й про все тобі розповім, хоч і не маю особливого бажання туди йти, бо мені не до вподоби ігри, що відбуваються в темряві. Вони мене лякають, і я щиро сподіваюся, що вбиватимуть не мене. Бо якщо хтось несподівано покладе руку мені на плече й прошепоче: «Ти мертва», мое серце так стрепенеться, що я можу померти й насправді. Ти думаєш, таке може статися?

– Ні, Пампушко. Я думаю, ти помреш старою, старою бабусею – разом зі мною.

– І ми помremo в один день і нас поховають в одній могилі. Це було б чудово.

На думку про таку радісну перспективу Пампушка розквітла усмішкою, від вуха до вуха.

– Та ти просто-таки променишся від щастя, Пампушко, – сказав їй чоловік, усміхаючись.

– А хто не почував би себе щасливим на моєму місці? – запитала Пампушка голосом, у якому проступали нотки певної збентеженості. – Адже я маю тебе, і Сьюзен, і Едварда, й усі ви любите мене, і вам байдуже, що я така дурненька... І сонце сяє так яскраво! І так приємно жити в такому великому й такому затишному домі!

Превелебний Джуліан Гармон окинув поглядом простору й порожню ідальню і кивнув головою з виразом сумніву на обличчі.

– Деяким людям не вельми припало б до смаку жити в такому великому й недоладному домі, де гуляють протяги.

– А я люблю просторі кімнати. Усі приємні пахощі знадвору проникають сюди й залишаються тут. І можна почувати себе вільно, залишати речі, де завгодно, все одно безлад не буде помітний.

– Тут немає ані сучасного кухонного обладнання, ані центрального опалення. За таких умов тобі доводиться працювати дуже багато, Пампушко.

– І зовсім ні, Джуліане. Я підхоплююся з ліжка о пів на сьому, розпалюю вогонь під казаном, метнуся туди, метнуся сюди, і до восьмої години вже все зроблено. І в домі в мене порядок – хіба ні? Підлогу до дзеркального блиску натерто воском, у всіх вазах осінні листя. Прибирати у великому будинку навіть легше, ніж у малому. Ти маєш змогу крутитися набагато швидше, витираючи підлогу та речі, бо твій зад не натикається на меблі, як то буває в малих кімнатах. І мені дуже подобається спати у великій холодній кімнаті – так приємно згорнутися в калачик під ковдрою, висунувши з-під неї лише ніс, який підказує тобі, як воно там, зовні. І тобі доводиться чистити однакову кількість картоплі й мити однакову кількість тарілок, незалежно від того, у якому домі ти живеш – великому чи малому. А подумай, як приємно Едвардові та Сьюзен гратися в просторій і порожній кімнаті, де можна будувати скільки завгодно іграшкових залізниць та влаштовувати чаювання для ляльок, не турбуючись про те, що потім доведеться все це прибрати. А хіба погано, коли в домі вистачає місця для багатьох гостей? Мені шкода Джімі Саймса та Джоні Фінча, адже їм обом довелося жити з батьками своїх дружин. А я вважаю, Джуліане, що жити в домі батьків дружини – то невелика радість для обох. Ти дуже добре ставишся до моєї матері, а проте навряд чи тобі захотілося б жити в одному домі з нею та з моїм татом. Та й мені цього не хотілося б. Я почувала б себе малою дівчинкою.

Джуліан з усмішкою подивився на неї.

– А ти й справді досі схожа на малу дівчинку, Пампушко.

Щодо самого Джуліана Гармона, то природа створила його за моделлю шістдесятирічного чоловіка. Проте йому ще бракувало років двадцять п'ять, аби реально дожити до визначеного йому природою віку.

– Я знаю, що дурненька...

– Ти не дурненька, Пампушко. Ти дуже розумна жінка.

– Ні, неправда. Мій інтелект геть убогий. Хоч я й докладаю зусиль, щоб його розвинути... І мені дуже подобається, коли ти починаєш розповідати про книжки, історію і все таке. Хоч, можливо, не варто було читати мені вечорами Гібона, бо якщо надворі завиває холодний вітер, а біля вогню тепло й затишно, то коли я слухаю Гібона, мені чомусь дуже хочеться спати.

Джуліан засміявся.

– Але я люблю слухати тебе, Джуліане. Розкажи мені знову про старого вікарія, який проповідував про Ахашвероша.

– Ти вже знаєш цю історію напам'ять, Пампушко.

– Але розкажи мені її знову. Будь ласка.

Чоловік поступився.

– То був старий Скримгур. Якось один чоловік зайшов до його церкви й побачив, що він вихилився з казальниці й палко проповідує, звертаючись до кількох денних прибиральниць. Він погрожував їм пальцем і казав: «Я знаю ваші чорні думки. Ви думаєте, що великий Ахашверош, про якого згадується у Святому Письмі, це Артаксеркс Другий. Але він не був Артаксерксом Другим! – І святий отець докінчив неймовірно врочистим і переможним тоном: – Він був Артаксерксом Третім!»

Джуліан Гармон ніколи не вважав цю історію дуже кумедною, але вона завжди смішила й розвеселяла Пампушку.

У кімнаті пролунав її дзвінкий сміх.

– Ото старий чудій! – вигукнула вона. – Я думаю, і ти колись станеш таким, Джуліане.

Вигляд у Джуліана був доволі збентежений.

– Знаю, – смиренно погодився він. – Я відчуваю, що мені далеко не завжди щастить ясно і просто пояснити людям той чи інший текст зі Святого Письма.

– Я б на твоєму місці не тривожилася, – сказала Пампушка, підводячись і збираючи використаний посуд на тацю. – Місіс Бат сказала мені вчора, що Бат, який ніколи не ходив до церкви і здобув славу місцевого атеїста, тепер щонеділі приходить послухати твою проповідь.

Вона провадила, з великою точністю зображуючи досконало витончений голос місіс Бат:

– Лише вчора, мем, Бат сказав у розмові з містером Тімкінсом із Літл-Ворсдейла, що ми маємо справжнє вогнище культури тут, у Чипінг-Клегорні. Ти, мовляв, не містер Гос, який у Літл-Ворсдейлі промовляє до своїх парафіян так, ніби перед ним неодуковані діти. Зате ми маємо змогу прилучитися до справжньої культури – саме так висловився містер Бат. В особі нашого вікарія ми маємо високоосвіченого джентльмена, який здобув освіту в Оксфорді, а не в Мілчестері, і він щедро ділиться з нами скарбами своїх знань. Він розповідає нам усе, що йому відомо про римлян і греків, а також про вавилонян та асирійців. І навіть свого кота, сказав Бат, наш вікарій назвав ім'ям одного з асирійських царів. Отож, ти

здобув тут уже чималу славу, – з тріумфальною радістю закінчила свою промову Пампушка. – О Господи, мені слід поквапитися зі своєю роботою, бо я ніколи її не закінчу. Ходімо зі мною, Тиглат-Паласаре, я дам тобі кістки від оселедця.

Відчинивши двері і вправно притримуючи їх ногою, вона проскочила крізь них із навантаженою тацею, голосно наспівуючи не вельми мелодійним голосом свою власну версію відомої спортивної пісні:

День чудовий – для когось останній,
Линуть пахощі квітів весняних,
І нам буде весело тут...

Брязкіт посуду, вивантаженого у зливальницю, заглушив наступні слова, та коли превелебний Джуліан Гармон виходив із дому, він почув останній тріумфальний рядок:

Бо сьогодні когось уб'ють!

Розділ другий

Сніданок у «Літл-Педоксі»

I

У «Літл-Педоксі» також снідали.

Міс Блеклок, жінка років шістдесяти, власниця будинку, сиділа за столом на чільному місці. На ній був простий сільський костюм із твідової тканини, до якого абсолютно не личило намисто з великих фальшивих перлин, що охоплювало її шию. Вона читала статтю Лейна Норкота в «Дейлі-Мейл». Джулія Сімонс ліниво переглядала «Телеграф». Патрік Сімонс розв'язував кросворд, надрукований у «Таймс». Міс Дора Баннер зі щирим ентузіазмом приділила всю свою увагу місцевій газеті.

Міс Блеклок стиха засміялася, Патрік промурмотів: «Прийнятний, а не пристойний – ось де я помилився».

Аж раптом від Дори Баннер долинув звук, вельми схожий на кудкудакання наполоханої курки.

– Леті, Леті, ти бачила? Що б це могло означати?

– У чому річ, Доро?

– Якесь дуже дивне оголошення. Тут написано, що в «Літл-Педоксі» – саме тут, а не десь-інде – сьогодні надвечір буде скоєне вбивство. Що за нісенітниця?

– Дай-но подивитися...

Дора Баннер слухняно тицьнула газету в простягнуту руку міс Блеклок, тремтячим пальцем показуючи на дивне оголошення.

– Ось воно, Леті, ти тільки глянь.

Летиція Блеклок подивилася на вказані рядки. Її брови смикнулися вгору. Вона окинула швидким і пильним поглядом усіх, хто сидів за столом. Потім прочитала оголошення вголос:

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих і друзів».

– Патріку, це твої штучки?

Її позначений доскіпливим роздратуванням погляд зупинився на вродливому й безтурботному обличчі молодика, що сидів на протилежному кінці столу.

Молодик рішуче заперечував:

– Звичайно, ні, тітко Леті. Звідки ви взяли, що я причетний до того дивного оголошення?

– Бо воно цілком у твоєму стилі, – похмуро кинула міс Блеклок. – Мені здалося, що таким могло бути твоє уявлення про жарт.

– Про жарт? Та нічого подібного.

– А як ти, Джуліє, це не твоя витівка?

– Звичайно, ні, – відповіла Джулія зі змученим виразом обличчя.

– А чи, бува, не місіс Геймс... – і Дора Баннер подивилася на порожнє місце, де щойно сиділа за сніданком якась особа.

– О ні, не думаю, що наша Філіпа може спробувати насмішити когось, – сказав Патрік. – Вона надто серйозна жінка.

– Але в чому тут жарт? – запитала Джулія, позіхаючи. – Що ця нісенітниця могла б означати?

Міс Блеклок повільно промовила:

– Якась дурна містифікація або що.

– Але чому? – вигукнула Дора Баннер. – Яка її мета? Цей жарт здається мені дуже дурним. І в нього поганий смак.

Її відвислі щоки обурено загойдалися, а короткозорі очі спалахнули обуренням.

Міс Блеклок усміхнулася їй.

– Не треба так перейматися, Банні, – сказала вона. – Хтось має вельми ідіотське уявлення про гумор, і мені хотілося б знати, хто.

– Тут сказано, що вбивство буде скоєно сьогодні, – зазначила Дора Баннер. – Сьогодні о пів на сьому вечора. Що станеться, як ви гадаєте?

– До нас прийде смерть! – сказав Патрік похмурим і моторошним голосом. – Солодка смерть.

– Не верзи дурниць, Патріку, – сказала Летиція Блеклок, коли міс Баннер нажахано зойкнула.

– Я мав на увазі лише той особливий торт, який готує Міці, – сказав Патрік тоном вибачення. – Хіба ви не знаєте, що ми називаємо його «Солодкою смертю»?

Міс Блеклок неухважно посміхнулася.

– Але все ж таки, що ти думаєш, Лети... – ніяк не хотіла заспокоїтися міс Баннер.

Подруга урвала її голосом, який звучав із веселою безтурботністю:

– Одне я знаю напевне, – заявила вона. – О пів на сьому сюди зійдеться півсела, що тремтітиме від цікавості. Я повинна перевірити, чи ми маємо бодай якісь запаси хересу в домі.

II

– Ти стурбована, Лети, хіба ні?

Міс Блеклок стрепенулася. Вона сиділа за своїм письмовим столом, неухважно малюючи рибок на промокальному папері. Вона подивилася на стривожене обличчя своєї давньої приятельки.

Вона не знала, що їй сказати Дорі Баннер. Вона знала тільки те, що треба якось заспокоїти Банні. Хвилини зо дві вона мовчала, обмірковуючи ситуацію.

Вона й Дора Баннер ходили разом до школи. Дора була тоді гарненькою, світловолосою, синьоокою і досить дурною дівчинкою. Те, що вона була дурна, мало важило, бо її веселість, завжди піднесений настрій і врода робили з неї вельми приємну подругу. Вона мала б одружитися – так думала тоді Летиція – з якимсь приємним військовим або сільським адвокатом. Вона була наділена стількома позитивними якостями – приязною вдачею, благочестям, відданістю. Проте життя виявилось немилосердним до Дори Баннер. Їй довелося самій заробляти собі на хліб. Усе, за що вона бралася, вона робила вельми сумлінно, але нічого в неї не виходило.

Подруги втратили одна одну з виду. Але півроку тому міс Блеклок одержала від неї листа, розгубленого, патетичного листа. Здоров'я Дори дуже погіршилося. Вона

мешкала в одній кімнаті, намагаючись прожити на свою пенсію зі старості. Намагалася щось заробити собі шиттям, проте її покручені ревматизмом пальці погано згиналися. Вона згадала про те, як вони дружили у школі, – відтоді життя розлучило їх, але чи не могла б шкільна подруга бодай трохи зарадити у її нинішній скруті?

І міс Блеклок піддалася несподіваному спалаху співчуття. Бідолашна Дора, бідолашна гарненька й пухкенька Дора. Вона поїхала й забрала Дору з її комірчини, поселила у своєму будинку, переконавши саму себе в тому, що хатня робота стає надто тяжкою для неї. «Я потребую, щоб хтось допомагав мені в домі». Лікар сказав, що терпіти їй доведеться недовго, але іноді міс Блеклок здавалося, що бідолашна старенька Дора стала для неї надто тяжким випробуванням. Вона все плутала, дратувала темпераментну домашню робітницю-чужоземку, постійно помилялася з підрахунком білизни, губила чеки та листи – й іноді доводила міс Блеклок, що була жінкою компетентною і практичною, мало не до сказу. Бідолашна й непутяща старенька Дора, така віддана, так хоче допомогти й так пишається з того, що хтось потребує її допомоги, – а проте покластися на неї ні в чому не можна.

Вона різко відповіла:

– Не треба, Доро. Я ж тебе просила...

– Ой, пробач, – сказала міс Баннер із виразом провини на обличчі. – Я знаю. Забула. Але ж ти справді стурбована, хіба ні?

– Стурбована? Ні. Якщо й стурбована, – поправилася вона, то зовсім з іншої причини. Адже ти маєш на увазі те ідіотське повідомлення в «Газеті»?

– Так. Навіть якщо це жарт, то він здається мені дуже злісним і недобрим.

– Злісним і недобрим?

– Атож. Я бачу в такому жарті багато злості. Тобто це не такий жарт, який може розвеселити людину й поліпшити її настрій.

Міс Блеклок подивилася на подругу. Лагідні очі, довгий упертий рот, злегка кирпатий ніс. Бідолашна Дора, така схиблена, з таким неймовірним безладом у голові, з таким бажанням бути корисною – і тут така проблема. Люба й метушлива стара ідіотка – а проте зуміла зберегти в собі відчуття вартісного й невартісного, доброго і злого.

– Думаю, ти маєш слушність, Доро, – сказала міс Блеклок. – Це лихий жарт.

– Мені він дуже й дуже не до вподоби, – сказала Дора Баннер із несподіваною твердістю в голосі. – Він лякає мене. – І несподівано додала: – І він лякає тебе, Летиціє.

– Дурниці, – бадьорим голосом заперечила міс Блеклок.

– Він небезпечний. Я переконана в цьому. Він наче одна з тих бомб, що їх надсилають людям поштою в запакованих бандеролях.

– Люба моя, ідеться лише про якогось бовдура, що хоче показати себе великим

жартівником.

– Але в цьому нема нічого кумедного.

А й справді, у цьому не було нічого кумедного... Думки міс Блеклок відбивалися в неї на обличчі, і Дора переможно вигукнула:

– Ось бачиш! Ти теж так думаєш!

– Але ж, Доро, люба...

Вона не докінчила фразу. Двері рвучко відчинилися, і до кімнати забігла схвильована молода жінка, чиї добре розвинені груди збуджено здіймалися й опускалися під обтислою кофтиною джерсі. На ній була широка спідниця з тугим поясом, а чорні коси з масним відтінком були укладені вінцем навколо голови. Чорні очі метали іскри.

– Мені могли говорити до вас чи ні? – запитала вона, перевівши дух.

Міс Блеклок зітхнула.

– Авжеж, Міці, у чому річ?

Іноді їй здавалося, що ліпше б вона сама робила всю домашню роботу й готувала на кухні, аніж терпіти постійні нервові зриви жінки-біженки, яку вона найняла.

– Я сказати вам відразу – адже так у вас заведено чи ні? Я вас попереджати, що йти від вас – і негайно!

– З якої причини? Хтось тебе образив?

– Так, я ображений! – вигукнула Міці з драматичним трагізмом у голосі. – Я не хочу бути мертвий. Навіть тут, у Європі, я змушений утікати. Моя родина всі мертвий – усі вони вбитий – мій мати, мій малий брат, мій любий малий небога – усі вони вбитий. Але я втікати – я ховатися. Я втікати до Англії. Я працювати. Я робити те, чого ніколи не робила б на моя батьківщина. Я...

– Знаю, – сердито відказала міс Блеклок. Вона вже багато разів чула цей приспів, що був постійно на устах Міці. – Але чому ти хочеш піти від мене тепер?

– Бо вони знову прийти і вбити мене.

– Хто?

– Мій вороги. Нацисти. А може, тепер це більшовики. Вони знайти, що я тут. Вони хотіти вбити мене. Я прочитати про це в газеті.

– Ти маєш на увазі нашу «Газету»?

– Ось тут про це написано, ось тут. – Міці показала «Газету», яку досі тримала за спиною. – Ось бачите, тут написано «вбивство». У «Літл-Педоксі». Це ж тут, хіба ні? Сьогодні ввечері, о пів на сьому. Ой! Я не хотіти, щоб мене вбивати, ні, я не хотіти.

– Але чому ти думаєш, що оголошення стосується тебе? Ми переконані, що це жарт.

– Жарт? Убивати людина – не жарт.

– Ні, звичайно, ні. Але ж, моя люба дитино, якби хтось хотів тебе вбити, він не став би повідомляти про це в газеті, хіба не так?

– Ви думати, не став би? – Міці дещо розгубилася. – То ви думати, вони не мати наміру вбивати? А може, вони хотіти вбити вас, міс Блеклок?

– Не думаю, щоб комусь закортіло вбити мене, – безтурботно відказала міс Блеклок. – А крім того, Міці, я не бачу, навіщо комусь знадобилося вбити тебе. Зрештою, з якої причини тебе вбивати?

– Бо вони лихий люди... Дуже поганий люди. Я вже вам розповідати, що мій матір, мій маленького брата, мій така люба небога...

– Так, так, – погодилася міс Блеклок, вправно зупинивши потік слів, що лився з уст її хатньої робітниці. – Але я справді не можу повірити, що хтось хоче вбити, Міці, саме тебе. Звісно, якщо ти твердо вирішила мене покинути й прийшла про це попередити, то я не можу зупинити тебе. А проте ти вчиниш велику дурницю, якщо підеш від мене.

І вона твердим голосом додала, скориставшись із миттєвої розгубленості Міці:

– Будь ласка, приготуй на обід м'ясо, яке надіслав різник. Воно здалося мені надто жорстким.

– Я зготувати з нього гуляш, за особливим рецептом.

– Гаразд, нехай буде гуляш. І я думаю, що з того дуже твердого сиру, який ми маємо, можна буде зробити сирну соломку. Я думаю, сьогодні ввечері до нас прийде чимало гостей, які захочуть чогось випити.

– Сьогодні ввечері? Коли саме сьогодні ввечері?

– О пів на сьому.

– Але ж це той час, про який говориться в газеті. То чого вони прийти саме тоді? Чого вони прийти?

– Вони придуть на похорон, – сказала міс Блеклок, підморгуючи. – Отже, до роботи, Міці, я не маю часу базікати з тобою. Зачини за собою двері, – твердим голосом додала вона.

А коли двері зачинилися за розгубленою Міці, вона сказала:

– Принаймні цю дівчину вдалося на певний час заспокоїти.

– Ти така практична, Леті, – промовила міс Баннер зі щирим захватом у голосі.

Розділ третій

О пів на сьому вечора

I

– Ну, здається, все готове, – сказала міс Блеклок.

Вона окинула схвальним поглядом вітальню, яка складалася з двох кімнат. Стіни, обтягнуті чинцом із рожевими візерунками, дві бронзові вази з хризантемами, невеличка ваза з фіалками та срібний портсигар на столі біля стіни, таця з трунками в самому центрі столу.

«Літл-Педокс» був будинком середнього розміру, спорудженим у стилі ранньої вікторіанської доби. Він мав довгу веранду з низькими поручнями, вікна зачинялися віконницями, пофарбованими в зелений колір. Довга й вузька вітальня, що втрачала багато світла через дах, що нависав над верандою, спершу мала в одному кінці двійчасті двері, які виводили в невеличку кімнату з вікном у глибокій ніші. Попереднє покоління прибрало двійчасті двері й замінило їх оксамитовими порт'єрами. Міс Блеклок звеліла прибрати й порт'єри, і тепер дві кімнати фактично перетворилися на одну. У кожному з її кінців було по каміну, але в жодному сьогодні не палахкотів вогонь, хоч у вітальні було тепло й затишно.

– Ви увімкнули центральне опалення? – запитав Патрік.

Міс Блеклок кивнула головою.

– Останніми днями стояв густий туман, і повітря було надто вологим. У всьому домі панувала вогкість і холоднеча. Тож я наказала Івенсу, щоб він розпалив вогонь під котлом, перед тим як піти.

– І вам було не шкода спалювати дорогоцінний кокс? – запитав Патрік з іронією в голосі.

– Кокс і справді дорогоцінний, ти маєш слушність. Але якби в нас його не було, то довелося б спалювати ще дорожчіше вугілля. Ти ж бо знаєш, що Паливне Відомство не дає нам навіть тієї невеликої кількості, яку ми маємо одержувати щотижня – якщо ми не доведемо, що в нас немає інших засобів готувати їжу.

– Наскільки мені відомо, раніше були гори коксу й вугілля, і кожен міг купувати його без будь-яких обмежень? – запитала Джулія з цікавістю дитини, яка розпитує про чужу й далеку країну.

– Атож, і кокс, і вугілля були дуже дешеві.

– І кожен міг прийти й купити його, скільки хотів, не заповнюючи жодних паперів? Вугілля й коксу було тоді цілком достатньо для всіх?

– Усяких різновидів та якості – і не доводилося купувати ту суміш зі сміттям і камінням, яку ми мусимо купувати тепер.

– Певно, то був чудовий світ, – сказала Джулія із заздрісною тугою в голосі.

Міс Блеклок усміхнулася.

– Озираючись назад, я, безперечно, думаю саме так. Але я вже стара жінка. Цілком природно, що мені подобається мій час. Але ви, молодь, не повинні так думати.

– Мені не треба було б тоді працювати, – сказала Джулія. – Я могла б залишатися вдома й доглядати квіти та писати багато-багато листів... Чому люди тоді писали так багато листів і кому вони були адресовані?

– Усім тим, із ким ти сьогодні розмовляєш по телефону, – сказала міс Блеклок, підморгнувши їй. – Я навіть сумніваюся, чи ти вмієш писати, Джуліє.

– Звичайно, не вмію писати так, як радять у надзвичайно цікавій книжці «Наука написання листів», на яку я випадково натрапила. Божественно! Там розповідається про те, як відмовити вдівцеві, що просить твоєї руки.

– Сумніваюся, що тобі так дуже подобалося б залишатися вдома, – сказала міс Блеклок. – Адже жінки мусили виконувати чимало обов'язків. – У її голосі прозвучали сумні нотки. – Але я не дуже добре обізнана з тим, як їм велося. Банні та я дуже рано вийшли на ринок праці.

– Атож, ми вийшли, ми справді вийшли, – погодилася міс Баннер. – О, ті капосні діти, я ніколи їх не забуду. Звісно, Леті була розумніша за мене. Вона стала бізнес-леді, секретаркою у великого фінансового магната.

Двері відчинилися, й увійшла Філіпа Геймс. Була висока, світловолоса, зі спокійним виразом обличчя. Вона окинула вітальню здивованим поглядом.

– Привіт, – сказала вона. – Тут має бути вечірка? Ніхто мені не сказав.

– Звичайно ж! – вигукнув Патрік. – Наша Філіпа нічого не знає. Ладен побитися об заклад, що це єдина жінка в Чипінг-Клегорні, яка нічого не знає.

Філіпа подивилася на нього із запитанням у погляді.

– Перед тобою, – сказав Патрік, драматично повівши рукою, – сцена вбивства!

Філіпа Геймс здавалася трохи спантеличеною.

– Оце, – промовив Патрік, показуючи на хризантеми у великих вазонах, – похоронні вінки, а оці сирні палички та оливки – похоронний обід.

Філіпа запитально подивилася на міс Блеклок.

– Він жартує? – запитала вона. – Я страшенно дурна й ніколи не розумію жартів.

– Це поганий жарт, – промовила Дора Баннер із гнівними інтонаціями в голосі. – Мені він дуже не до вподоби.

– Покажіть їй оголошення, – сказала міс Блеклок. – Мені треба піти зачинити качок. Уже поночі. Вони вже, певно, у сараї.

– Дозвольте, я їх закрию, – запропонувала Філіпа.

– Ні, ні, моя люба. Твій робочий день уже закінчився.

– Я це зроблю, тітко Леті, – зголосився Патрік.

– Ні, ні, не треба, – енергійно заперечила міс Блеклок. – Минулого разу ти не зачинив двері на заціпку.

– Я, я їх зачиню, люба Леті! – вигукнула міс Баннер. – Я залюбки зачиню їх. Лише запхаю ноги в калоші – але куди, до дідька, подівся мій джемпер?

Проте міс Блеклок, усміхаючись, уже покинула кімнату.

– Даремно ви набивалися, Банні, – сказав Патрік. – Тітка Леті надто практична й діловита й нічого нікому не дозволить зробити за себе. Вона воліє все робити сама.

– Вона любить працювати, – сказала Джулія.

– Але я щось не помітив, щоб ти поривалася їй допомогти, – сказав її брат.

Джулія ліниво усміхнулася.

– Ти сам щойно сказав, що тітка Леті воліє все робити сама, – нагадала йому вона. – А крім того, – і вона простягла перед собою свою струнку ногу в панчосі, – я вдягла сьогодні свої найкращі панчохи.

– Смерть у шовкових панчохах! – проголосив Патрік.

– Вони нейлонові, а не шовкові, йолопе.

– Я б не сказав, що ця назва звучить гарніше.

– Чи хтось мені пояснить, – вигукнула Філіпа плаксивим голосом, – чому тут стільки балаканини про смерть?

Усі заговорили разом, щоб їй це пояснити, але ніхто не міг знайти й показати їй «Газету», бо Міці віднесла її на кухню.

Міс Блеклок повернулася через кілька хвилин.

– Справу зроблено, – весело сказала вона й подивилася на годинник. – Двадцять шоста хвилина. Зараз почнуть приходити люди – або я зовсім не розумію своїх сусідів.

– А я зовсім не бачу, чому хтось повинен прийти, – сказала Філіпа зі спантеличеним виглядом.

– Справді, моя люба?... Мабуть, ти й справді не бачиш. Але більшість людей набагато допитливіші, ніж ти.

– Філіпа з такою байдужістю ставиться до життя, ніби воно зовсім її не цікавить, – сказала Джулія з досить зловтішною іронією в голосі.

Філіпа нічого не відповіла.

Міс Блеклок оглянула вітальню. Міці поставила пляшку з хересом і три тарелі з оливками, сирними паличками та дрібним печивом на стіл, що стояв посеред кімнати.

– Я б тебе попросила перенести цю тацю – або навіть переставити стіл, якщо ти нічого не маєш проти – у віконну нішу іншої кімнати, мій любий Патріку. Зрештою, я не влаштовую сьогодні вечірку! Я нікого не запрошувала. І мені не хотілося б показувати з усією очевидністю, що я чекаю сьогодні гостей.

– Ви хочете, тітко Леті, замаскувати свою гостру проникливість?

– Ти правильно мене зрозумів, любий хлопче. Дякую тобі.

– А зараз ми можемо розіграти спокійну домашню вечірку й прикинутися дуже здивованими, коли хтось з'явиться.

Міс Блеклок узяла пляшку з хересом. Вона подивилася на неї із сумнівом у погляді.

Патрік спробував заспокоїти її.

– Там ще хересу не менш як півпляшки. Цього має вистачити.

– О, так, так... – невпевнено відказала вона. Потім, злегка почервонівши, промовила: – Патріку, можна тебе попросити... Там, у буфеті, ти знайдеш повну пляшку. Принеси її і не забудь коркотяг. Я... ми... можемо відкоркувати нову пляшку. Цю було відкорковано вже якийсь час тому.

Патрік мовчки пішов виконувати доручення. Повернувся з новою пляшкою і витяг із неї корок. Він із цікавістю подивився на міс Блеклок, коли поставив її на тацю.

– То ви сприймаєте це дуже серйозно, чи не так, любя тітонько? – лагідно запитав він.

– Ой, Леті! – вигукнула шокована Дора Баннер. – Ти ж не думаєш справді...

– Тихше, – швидко промовила міс Блеклок. – Дзвінок у двері. Я бачу, моя гостра проникливість мене не підвела.

II

Міці відчинила двері до вітальні і впустила полковника та місіс Істербрук. Вона мала власну манеру оголошувати про прихід гостей.

– Полковник та місіс Істербрук прийшли побачитися з вами, – сказала вона підкреслено буденним голосом.

Полковник Істербрук спробував приховати певну ніяковість за грубуватою жвавистю.

– Сподіваюся, ви не проти, що ми вирішили зазирнути до вас, – сказав він (придушене хихотіння долинуло з боку Джулії). – Вечір сьогодні лагідний, і ми тут прогулювалися випадково. Я бачу, ви увімкнули центральне опалення. Ми своє ще не задіяли.

– Які у вас чудові хризантеми! – захоплено вигукнула місіс Істербрук. – Краса!

– Вони досить обсмикані, – не погодилася з нею Джулія.

Місіс Істербрук привітала Філіпу Геймс із підкресленою сердечністю – вона, мовляв, розуміє, що Філіпа не належить до цих селяків.

– Як справи з вашим садочком у місіс Лукас? – запитала вона. – Гадаєте, його можна знову привести до ладу? Він був геть занедбаний протягом війни, коли там колувся той старий замазуря Еш, що лише підмітав у ньому листя та саджав капусту.

– Його можна оновити, – сказала Філіпа. – Але на це знадобиться час.

Місіс знову відчинила двері й сказала:

– А ось і дві леді з «Боулдерс».

– Доброго вечора, – прошебетала міс Гінчкліф, сягнистими кроками наблизившись до міс Блеклок і стиснувши їй руку своїм могутнім потиском. – Я сказала сьогодні Мергатройд: «А чом би нам не зазирнути до «Літл-Педокса»? Я хотіла запитати, як несуться ваші качки.

– Вечори збігають тепер так швидко, – сказала міс Мергатройд, весело звертаючись до Патріка. – Які прегарні хризантеми!

– Схожі на обсмиканий віник! – промовила Джулія.

– Чому ти не хочеш підтримувати розмову? – докірливо прошепотів їй Патрік.

– Ви вже задіяли своє центральне опалення, – сказала міс Гінчкліф і звинуватливим тоном докинула: – Занадто рано.

– У домі стає так вогко о цій порі року, – не погодилася з нею міс Блеклок.

Патрік просигналив порухом брів: «Херес розливати?», і міс Блеклок у той самий спосіб відповіла: «Ще ні».

Вона запитала, звертаючись до полковника Істербрука:

– Ви одержували цього року цибулини тюльпанів із Голландії?

Двері знову відчинилися і з винуватим виглядом увійшла місіс Светенгем у супроводі Едмунда, що здавався похмурим і роздратованим.

– А ось і ми! – весело вигукнула місіс Светенгем, розглянувшись навколо з невдаваною цікавістю. Потім, раптово зникновівши, провадила: – Я вирішила зайти й запитати вас, чи вам, бува, не потрібне кошеня, міс Блеклок. А то наша кішка...

– Незабаром народить потомство від рудого кота, – підхопив Едмунд. – Результат, я думаю, буде жахливим. І не кажіть, що вас не остерігали!

– Моя кішка дуже спритно ловить мишей, – поквапно відказала місіс Светенгем. І додала: – Які прегарні хризантеми!

– А ви вже задіяли своє центральне опалення чи ні? – запитав Едмунд із претензією на оригінальність.

– Невже люди нічим не відрізняються від зіпсованих грамофонних платівок? – прошепотіла Джулія.

– Я не люблю ані слухати, ані читати новини, – категорично заявив полковник Істербрук, звертаючись до Патріка. – Але якщо ви запитаєте мене, чи війна неминуча, я вам відповім: абсолютно неминуча.

– Я теж ніколи не цікавлюся новинами, – сказав Патрік.

Двері знову відчинилися, і до вітальні увійшла місіс Гармон.

Свій пошарпаний фетровий капелюшок вона зсунула на потилицю в марному намаганні здаватися модною, а замість звичного пуловера на ній була якась недоречна блузка з рюшем.

– Мое вам вітання, міс Блеклок! – вигукнула вона. Її повне обличчя сяяло щирою радістю, коли вона запитала: – Я не спізналася? Коли починається вбивство?

III

Усі дружно охнули. Джулія схвально захихотіла, Патрік поморщився, а міс Блеклок подивилася на свою останню гостю з доброзичливою усмішкою.

– Джуліан ніяк не міг заспокоїтися, що не може прийти сюди, – сказала місіс Гармон. – Він обожає вбивства. Саме тому він проказав таку чудову проповідь минулої неділі – хоч мені й не випадає хвалити проповідь власного чоловіка – але ж ніхто не стане заперечувати, що вона й справді була дуже добра, хіба не так? Набагато краща, ніж його інші проповіді. А все тому, що він прочитав детектив під назвою «Фокус смерті». Ви його читали? Дівчина, що торгує в книгарні Бутса, відклала цю книжку для мене. Там усе так заплутано! Тобі здається, ніби вже все розгадала, але тут усе перекидається з ніг на голову – а скільки там було скоєно вбивств, чотири чи навіть п'ять! Я умісне залишила цю книжку в кабінеті, перед тим як Джуліан зачинився там, щоб підготувати проповідь, тож він розгорнув її, а відкласти так і не зміг. Через те йому залишилося надто мало часу для того, щоб підготувати проповідь, і він писав її з неймовірним поспіхом, і йому не залишалося нічого іншого, як сказати дуже просто те, що він хотів сказати – без

будь-яких учених фокусів, викрутасів та посилян – і, природно, вона вийшла в нього набагато кращою. Ой, мої любі, я базікаю так багато. Але скажіть мені, коли й де починається вбивство?

Міс Блеклок подивилася на дзигар, що стояв на полиці над каміном.

– Якщо воно взагалі почнеться, – весело промовила вона, – то почнеться ось-ось. До пів на сьому залишилася одна хвилина. А поки що випиймо по келишку хересу.

Патрік швидко пройшов під аркою. Міс Блеклок підійшла до столу, який стояв біля арки і на якому лежав портсигар.

– Я залюбки вип’ю хересу, – сказала місіс Гармон. – Але чому ви сказали «якщо»?

– Бо я перебуваю в такій самій темряві, як і ви, – сказала міс Блеклок. – Я не маю найменшого уявлення про те...

Вона замовкла й обернула голову, коли невеличкий дзигар над каміном почав видзвонювати час. То були звуки, схожі на дзеленчання срібних дзвіночків. Усі мовчали, і ніхто не ворухився. Ніхто не відривав погляду від годинника.

Дзигар видзвонив чверть, потім півгодини. Коли остання нота завмерла, світло погасло.

IV

Захоплені вигуки й радісні зойки жінок залунали в темряві.

– Починається! – крикнула місіс Гармон у радісному екстазі.

– Ой, не треба, не хочу! – пролунав голос Дори Баннер.

Інші голоси вигукували:

– Який жах!

– У мене мороз пішов поза шкірою!

– Арчі, де ти?

– Що мені робити?

– Ой, пробачте, моя люба, я, здається, наступила вам на ногу!

І тут із грюкотом розчинилися двері. Потужний промінь від ліхтаря ковзнув по вітальні. Хрипкий чоловічий голос із носовим призвуком, що нагадав усім про приємні вечори, проведені в кінотеатрах, голосно звелів, звертаючись до товариства:

– Руки вгору!

– Усім руки вгору, ви чули, що я сказав? – знову прогавкав чоловічий голос.

Опановані радісним захватом, усі присутні підняли руки над головою.

– Як чудово! – пропищав жіночий голос. – Я умліваю від щастя!

А тоді несподівано заговорив револьвер. Два постріли і свист двох куль розтрошили атмосферу радісного піднесення, що панувала в кімнаті. Гра вже не була грою. Хтось жалібно зойкнув...

Постать у дверях несподівано обернулася й ніби на мить завагалася. Гримнув третій постріл, чоловік зігнувся й упав на підлогу. Ліхтар випав із його рук і погас.

У вітальні знову запанувала темрява. А двері, як і завжди, коли були відчинені й нічим не підперті, з тихим вікторіанським зойком заскрипіли, повільно обернулися на завісах і клацнули, зачинившись на клямку.

V

У вітальні почалося стовпотворіння й залунали безладні вигуки:

– Світло! Увімкніть світло!

– Де вимикач? Невже ніхто не може його знайти?

– У кого є запальничка?

– Ой, мені це не до вподоби, мені це не до вподоби!

– То були справжні постріли!

– Він стріляв зі справжнього револьвера!

– То був грабіжник?

– Ой, Арчі, виведи мене звідси!

– Невже ні в кого нема запальнички?

І тут майже водночас клацнули дві запальнички – й загорілися два маленькі вогники. Усі заблимали очима і вступили одне в одного. Одне приголомшене обличчя вдивлялося в інше приголомшене обличчя. Міс Блеклок стояла, прихилившись до стіни під аркою, затуливши обличчя долонями. Щось темне просочувалося між її пальцями і скапувало вниз; роздивитися більше в такому тьмяному світлі було неможливо.

Полковник Істербрук прочистив горло й узяв ініціативу на себе.

– Спробуй натиснути на вимикач, Светенгеме, – наказав він.

Едмунд, що стояв біля дверей, слухняно клацнув вимикачем, угору й униз.

– Або на станції аварія, або пробки перегоріли, – сказав полковник. – Але хто там горлає?

Жіночий зойк лунав, не уриваючись, десь за зачиненими дверима. Він усе наростав, супроводжуваний тепер стукотінням кулаків, що молотили по зачинених дверях.

Дора Баннер, яка тихо схлипувала, сказала:

– То Міці. Хтось убиває Міці.

– Такого щастя нам не дочекатись, – промурмотів Патрік.

Міс Блеклок сказала:

– Треба знайти свічки. Патріку, ти їх знайдеш?

Полковник уже відчиняв двері. Він і Едмунд із запаленими запальничками в руках увійшли до холу. Вони мало не перечепилися об тіло, що там лежало.

– Схоже, з нього вибили дух, – сказав полковник. – Але де та бісова баба, що так репетує?

– У ідальні, – сказав Едмунд.

Їдальня була по той бік холу. Хтось гатив кулаками у стіну, завивав і верещав.

– Вона замкнена, – сказав Едмунд, нахилиючись.

Він обернув ключ у замку, і Міці вистрибнула у двері, як сполохана тигриця.

Світло в ідальні досі горіло. Силует Міці на тлі того світла являв картину божевільного жаху, і вона не переставала верещати. Паніка опанувала її тоді, коли вона витирала посуд, і було кумедно бачити її з клаптем замші та срібним ножом для риби, що їх вона досі тримала в руках.

– Заспокойся, Міці, – сказала міс Блеклок.

– Замовкни, – гарикнув Едмунд, а що Міці не виявляла ніякого бажання припинити вереск, то він нахилився і врізав їй добрячого ляпаса. Міці охнула й замовкла.

– Знайдіть свічки, – сказала міс Блеклок. – Вони в буфеті на кухні. Патріку, ти знаєш, де лежать пробки?

– У коридорі за коморою? Зараз подивлюся.

Міс Блеклок вийшла на світло, що проникало крізь двері з ідальні, і Дора Баннер здушено зойкнула. Міці знову дико заверещала.

– Кров, кров! – зарепетувала вона. – Міс Блеклок, ви стікати кров'ю на смерть!

– Не мели дурниці, – урвала її міс Блеклок. – Я навіть не поранена. Куля лише дряпнула мені вухо.

– Але ж ви вся в крові, тітко Леті, – сказала Джулія.

І справді, біла блузка, перли та руки міс Блеклок були геть закривавлені.

– Із вух завжди витікає багато крові, – сказала міс Блеклок. – Я пам’ятаю, як дитиною зомліла в перукарні. Перукар лише дряпнув мое вухо кінчиком бритви. А мені тоді здалося, що з мене вмиє натекла повна миска крові. Але нам потрібне світло.

– Я принести свічки, – сказала Міці.

Джулія пішла з нею, і незабаром вони повернулися з кількома свічками, які приліпили до блюдця.

– А зараз погляньмо на нашого зловмисника, – сказав полковник. – Опустіть-но свічку нижче, Светенгеме. Так низько, як тільки зможете.

– Я зайду з протилежного боку, – сказала Філіпа.

Твердою рукою вона взяла два блюдця зі свічками. Полковник Істербрук нахилився.

Тіло, що лежало на підлозі, було вдягнене в грубо пошитий чорний плащ із каптуром. Обличчя було закрите чорною маскою, а на руках нападник мав чорні рукавички з бавовняної матерії. Каптур зіслизнув назад, відкривши голову, вкриту скуйовдженим руським волоссям.

Полковник Істербрук перекинув тіло на спину, помацав пульс, притулив руку до серця... потім відсмикнув пальці жестом огиди, подивившись на них. Вони були червоні й липкі.

– Він вистрелив у себе, – сказав полковник.

– Він тяжко поранений? – запитала міс Блеклок.

– Гм... Боюся, він мертвий... Можливо, самогубство, а може, він заплутався в цьому плащі, і револьвер вистрелив, коли він падав. Якби було трохи видніше...

У цю мить, мов чарами, світло знову ввімкнулося.

Опановані дивним відчуттям нереальності, жителі села Чипінг-Клегорн, які стояли в холі будинку «Літл-Педокс», раптом усвідомили, що перебувають у присутності наглої і гвалтовної смерті. Рука полковника Істербрука була вимашена кров’ю. Кров досі стікала по шиї міс Блеклок, по її блузці та жакету, а в них під ногами лежало обличчя нападника, що гротескно розкинув руки й ноги...

Патрік, який увійшов із ідальні, сказав:

– Схоже, згоріла лише одна пробка...

Він замовк.

Полковник Істербрук потяг за невеличку чорну маску.

– Ліпше буде подивитися, що це за хлопець, – сказав він. – Утім, не думаю, що ми його знаємо...

Він стягнув маску з обличчя вбитого. Усі нахилили шиї. Міці гикнула й зі свистом ковтнула повітря, але всі інші були дуже спокійні.

– Він зовсім молодий, – сказала місіс Гармон із жалістю в голосі.

І раптом Дора Баннер збуджено вигукнула:

– Леті, Леті, та це ж той самий молодик із готелю «Роял Спа», що в Меденгем-Велсі. Той самий, який приходив сюди й просив, щоб ти дала йому грошей на дорогу до Швейцарії, а ти відмовила. Я думаю, він вигадав ту історію з поверненням лише для того, щоб прийти сюди й вивчити розташування твого дому... Господи, він же міг убити тебе...

Міс Блеклок, яка вже встигла опанувати себе, сказала суворим голосом:

– Філіпо, відведи Банні до ідальні й налий їй півсклянки бренді. Джуліє, люба, збігай-но до ванної й принеси мені липучого пластиру, ти його знайдеш там в аптечці – бо не дуже цікаво спливати кров'ю, наче заколота свиня. А ти, Патріку, негайно зателефонуй у поліцію.

Розділ четвертий

Готель «Роял Спа»

I

Джордж Райдсдейл, головний констебль Мідлширу, був спокійним чоловіком. Середнього зросту, з проникливими очима під досить густими бровами, він більше любив слухати, ніж говорити. Коли виникала така потреба, він лише віддавав короткий наказ, і наказ виконувався.

Тепер він слухав рапорт детектива-інспектора Дермота Кредока. Кредоку офіційно було доручено розслідувати справу з подіями в Чипінг-Клегорні. Учора ввечері Райдсдейл відкликав його з Ліверпуля, куди його послали зібрати певні відомості, що мали стосунок до іншої справи. Райдсдейл був дуже доброї думки про Кредока. Він був наділений не лише розумом та уявою, він мав також ті якості, що їх Райдсдейл цінував найвище: самодисципліну, яка спонукала його працювати повільно, розглядати та досліджувати кожен факт і не ухвалювати жодного певного рішення, доки не закінчиться розслідування.

– Констебль Лег прийняв виклик, сер, – повідомив Кредок. – Схоже, він діяв дуже

добре, не гаючи часу й зберігши присутність духу. А це було нелегко. Понад десяток людей намагалися говорити всі водночас, причому там була також жінка зі Східної Європи, з тих, які впадають у паніку, лиш побачивши полісмена. Вона була переконана, що її негайно посадять до в'язниці, і репетувала, аж вуха закладало.

– Убитого впізнали?

– Так, сер. Руді Шерц. Швейцарської національності. Працював у готелі «Роял Спа», в Меденгем-Велсі адміністратором. Якщо ви не проти, сер, то я спочатку поїду в готель «Роял Спа», а вже потім до Чипінг-Клегорна. Там тепер перебуває сержант Флетчер. Він поговорить із водіями та службовцями автобусної станції, а тоді піде до будинку.

Райдсдейл схвально кивнув головою.

Двері відчинилися, і головний констебль підвів голову.

– Заходьте, Генрі, – сказав він. – Ми тут маємо дещо таке, що виходить за межі звичайного.

Сер Генрі Клітерінг, колишній комісар Скотленд-Ярду, увійшов зі злегка піднятими бровами. Це був високий літній чоловік вельми прикметної зовнішності.

– Ця подія може здатися незвичайною навіть для такого пересиченого детектива, як ви, – провадив Райдсдейл.

– Я ніколи не був пересиченим, – обурено заперечив сер Генрі.

– Останній винахід наших злочинців, – сказав Райдсдейл, – це опублікувати в газеті оголошення про вбивство, яке вони наготувалися вчинити.

– «Норт-Бенгем Ньюс енд Чипінг-Клегорн Газет», – промовив сер Генрі. – Вельми солідне джерело інформації. – Він прочитав кілька рядків, на які показав йому палець Кредока. – Атож, справді щось незвичайне.

– Є якісь відомості про те, хто опублікував це оголошення? – запитав Райдсдейл.

– Судячи з опису, сер, його приніс до газети сам Руді Шерц – у середу.

– І ніхто його не перечитав? Людині, що прийняла оголошення, воно не здалося дивним?

– Хвороблива білявка, що приймає оголошення, як мені здалося, неспроможна мислити, сер. Вона просто порахувала слова й узяла гроші.

– А навіщо він усе це вигадав? – запитав сер Генрі.

– Певно, хотів зібрати до купи якнайбільше цікавих, – припустив Райдсдейл. – Щоб усі вони зібралися в певний час і в певному місці, де він примусить їх підняти руки вгору й швиденько очистити їхні сумочки та кишені від зайвих грошей і коштовностей. Цій ідеї не можна відмовити в оригінальності.

– А що то за місце таке – Чипінг-Клегорн? – поцікавився сер Генрі.

– Велике мальовниче село. Воно розкинулося на кілька миль. Крамниця різника, крамниця пекаря, бакалійна крамниця і добрий антикварний магазинчик, дві чайні. Прегарне місце. Там налагоджено обслуговування автотуристів. Багато гарних котеджів, де раніше жили фермери, а тепер здебільшого мешкають старі панни та родини відставних військових. Чимало будівель споруджено ще у вікторіанські часи.

– Я знаю такі місця, – сказав сер Генрі. – Приємні старі кицьки та відставні полковники. Звичайно ж, якщо вони прочитали те оголошення, то всі прийшли о пів на сьому, винюючи, що там може статися. Як би мені хотілося, щоб і моя стара кицька була там присутня. З якою охотою вона б увігнала свої ще досить гострі зуби в ту незвичайну подію. Така історія могла б відбутися і на її вулиці.

– А хто вона, ваша стара кицька, Генрі? Ваша тітка?

– Ні, – зітхнув сер Генрі. – Вона мені не родичка. – І додав із глибокою шанобливістю в голосі: – Вона лише найкращий детектив із будь-коли створених Богом. Природний геній, вирощений на придатному ґрунті.

Він обернувся до Кредока.

– Не стався зневажливо до старих кицьок, які живуть у тому селі, мій хлопче, – сказав він. – Якщо справа справді виявиться дуже заплутаною, – а я не думаю, що так буде, – пам’ятай про те, що стара незаміжня жінка, яка щось плете або працює в саду, дасть фору на сто очків будь-якому сержанту поліції. Вона тобі розповість, що могло статися і що мало статися, і навіть скаже, що ж сталося насправді. І вона тобі ще й розтлумачить, чому так сталося!

– Я це обов’язково візьму до уваги, сер, – сказав детектив-інспектор Кредок у своїй звичній формальній манері, і ніхто б ніколи не здогадався, що Дермот Ерік Кредок – хрещеник сера Генрі й перебуває у вельми дружніх взаєминах зі своїм хрещеним батьком.

Райдсдейл коротко виклав своєму другові суть справи.

– Я не став би сумніватися, що вони зберуться о пів на сьому, – сказав він. – Але звідки міг знати той швейцарець, що вони справді прийдуть туди? А крім того, звідки було йому знати, що вони матимуть на собі багато здобичі, якою він зможе поживитися?

– Двійко старомодних брошок, намисто з дрібних перлин, одна або дві дрібні банкноти – не більше, – замислено проказав сер Генрі. – Чи ця міс Блеклок не тримала вдома багато грошей?

– Та начебто ні, сер. Фунтів п’ять із невеликим лишком, так вона сказала.

– Атож, не густо, – прокоментував Райдсдейл.

– Тобто ви вважаєте, – сказав сер Генрі, – що того хлопця цікавив не грабунок, що він просто хотів улаштувати щось на зразок театральної вистави й потішитися нею. Що ж, це цілком можливо. Але як він примудрився сам застрелити себе?

Райдсдейл підсунув до себе аркуш паперу.

– Попередній медичний висновок. Постріл із револьвера був здійснений майже впритул, обпалив одяг... гм-м... нічого не вказує на те, що це було: нещасливий випадок чи самогубство. Він міг вистрелити в себе умисне або міг спіткнутися, впасти, і револьвер, який він притискав до себе, вистрелив... Імовірніше, сталося друге. – Він подивився на Кредока. – Ти повинен опитати свідків дуже ретельно й домогтися, щоб вони точно розповіли, що саме вони бачили.

Детектив-інспектор Кредок сумно промовив:

– Усі вони бачили не одне й те саме.

– Мене завжди цікавило, – сказав сер Генрі, – що саме бачать люди у хвилину крайнього збудження або нервового напруження. Що саме вони тоді бачать або – і це навіть цікавіше – чого вони не бачать.

– Які відомості про револьвер?

– Револьвер іноземного виробництва (ця модель досить поширена на материку), Шерц не мав дозволу мати зброю, і він її не задекларував, коли приїхав до Англії.

– Поганий хлопець, – сказав сер Генрі.

– Поганий з усіх поглядів. Отже, Кредоку, рушай до готелю «Роял Спа» і з'ясуй, що там можна довідатися про нього.

II

У готелі «Роял Спа» інспектора Кредока відразу провели до управителя.

Управитель, містер Роулендсон, високий і рум'яний чоловік із приємними манерами, прийняв інспектора Кредока зі щирою добротою.

– Я радий допомогти вам у всьому, у чому ми можемо, інспекторе, – сказав він. – Ця подія не перестає дивувати мене. Я ніколи б у це не повірив – ніколи. Шерц здався мені звичайнісіньким і приємним хлопцем, надто далеким від мого уявлення про грабіжника або когось подібного.

– Як довго він працював у вас, містере Роулендсон?

– Я з'ясував це якраз перед вашим приходом. Трохи довше, як три місяці. Він мав дуже добрі рекомендації, мав усі потрібні дозволи і таке інше.

– І ви були цілком задоволені ним?

Не показуючи виду, Кредок відзначив, що Роулендсон витримав дуже тривалу паузу, перш ніж йому відповів:

– Цілком задоволений.

Кредок застосував прийом, який раніше завжди приносив йому успіх.

– Ні, ні, містере Роуландсон, – сказав він. – Ви сказали мені неправду, адже так?

– Ну, знаєте... – промурмотів дещо захоплений зненацька управитель.

– Ви мали з ним якісь проблеми. Що це було?

– У тім-то й лихо, що я не знаю.

– Але ви відчували, що проблеми були?

– Так... так... я відчував. Але нічого конкретного вам сказати не можу. Я не хочу, щоб ви записали мої припущення, а потім використали їх проти мене.

Кредок відповів йому приємною усмішкою.

– Я розумію ваші побоювання. Але ви даремно турбуєтеся. А мені конче треба скласти якесь уявлення про цього чоловіка, Шерца. Який він був? Ви його підозрювали – в чому?

Роуландсон знехотя відповів:

– Ну, знаєте, у нас раз або двічі виникала проблема з рахунками. Там було записано дещо таке, чого там не мало бути.

– Ви хочете сказати, що він завищував ціну на деякі послуги, не зазначені у прейскурантах готелю, і привласнював різницю, коли постояльці розплачувалися?

– Щось подібне... Точніше кажучи, він кілька разів виявив велику недбалість, і раз чи двічі йшлося про дуже велику суму. Відверто кажучи, я просив нашого бухгалтера перевірити його книги, запідозривши, що він удавався до зловживань, але хоч там і було виявлено кілька помилок і недбалостей, але в цілому каса виявилася в повному порядку. Тож я дійшов висновку, що, либонь, помилився у своїх підозрах.

– А що, як ви не помилилися? А що, як Шерц примудрявся красти потроху то там, то там і зрештою зібрати пристойну суму?

– Я не думаю, що він міг би зібрати пристойну суму. Люди, що примудряються красти, як ви висловилися, потроху, щоб не бути спійманими, як правило, гостро потребують цих невеличких грошей і витрачають їх відразу по тому, як вони їм дістаються.

– Отже, могла виникнути така ситуація, коли йому знадобилися гроші, аби покрити ту чи іншу дрібну нестачу, і тоді він надумав роздобути їх, пограбувавши когось абоощо?

– Власне, могла. Цікаво, чи це була його перша спроба...

– Можливо, і перша. Причому він зробив це вельми невправно. А він міг би роздобути грошей у когось іще? Чи була в його житті якась жінка?

– Офіціантка з гриль-бару. Її звать Мірна Геріс.

– Я хотів би з нею поговорити.

III

Мірна Геріс виявилася симпатичною дівчиною з пишною кучмою рудого волосся й кирпатим носиком.

Вона була стривожена й обережна – необхідність відповідати на запитання поліції вочевидь лякала й пригнічувала її.

– Я нічого про це не знаю, сер. Анічогісінько, – заявила вона. – Якби я знала, що він за людина, я ніколи не зустрічалася б із ним. Я бачила, що Руді працює тут адміністратором, і, природно, думала, він чоловік порядний. Звісно, я так думала. Як на мене, то готель мав би ретельніше добирати собі людей – а надто чужоземців. Бо коли ти маєш справу з чужоземцем, ніколи не знаєш, чого можна від нього чекати. Гадаю, він міг належати до однієї з тих банд, про які ми читаємо в газетах.

– Ми вважаємо, – сказав Кредок, – що він працював сам-один.

– А який він був спокійний, який респектабельний! Хіба ж я могла запідозрити його в чомусь? Хоч у мене пропадали деякі речі – тепер мені згадалося дещо. Діамантова брошка – і невеличкий золотий медальйон. Але я ніколи не думала, що їх міг поцупити в мене Руді.

– Звісно, ви не думали, – сказав Кредок. – Їх міг поцупити хто завгодно. Ви знали його добре?

– Я б не сказала, що так уже добре.

– Але ваші взаємини були дружніми?

– Атож, вони були дружніми, і то все, що між нами було. Нічого серйозного. Зрештою, я завжди дуже обережна, коли йдеться про чужоземців. Від них можна чекати чого завгодно, але ж ти ніколи не знаєш, чи не так? Якими були поляки під час війни! І навіть деякі з американців. Ніколи не зізнавалися в тому, що вони одружені, доки не було вже пізно. Руді багато чого мені говорив – але я завжди ставилася до його балачок з осторогою.

Кредок ухопився за її фразу.

– Він багато чого говорив? Це дуже цікаво, міс Геріс. Я бачу, ви зможете дуже допомогти нам. Що ви маєте на увазі, коли кажете, що він багато говорив?

– Ну, він полюбляв розповідати, яких багатих родичів має у Швейцарії – і які вони там великі цабе. Але це не в'язалося з тим, що він завжди мав скруту з грішми. Він завжди казав, що не міг перевезти свої гроші сюди зі Швейцарії через строгі правила на кордоні. Мабуть, так воно й було, бо вдягався він не вельми. У його вбранні не було справжнього шику, я хочу сказати. Я також думаю, що багато

з того, що він мені розповідав, було пустою балаканиною. Про те, як він ходив в Альпах і рятував життя людям, яких засипало снігом. Та йому паморочилася голова, коли ми з ним піднялися на місцеву гору. Які там Альпи!

– А ви часто з ним зустрічалися?

– Атож, досить часто. Він мав добрі манери і знав, як сподобатися дівчині. У кіно ми завжди сиділи на найкращих місцях. Іноді він навіть купував мені квіти. А танцював просто чудово – бігме, чудово.

– А він ніколи не згадував про міс Блеклок у розмові з вами?

– Вона іноді приходить сюди обідати, чи не так? А якось і жила тут протягом певного часу. Але я не пригадую, щоб Руді коли-небудь про неї згадував. Я не знала, що він знайомий із нею.

– А чи згадував він про Чипінг-Клегорн?

Йому привидівся певний вираз страху в очах Мірни Геріс, але тільки привидівся.

– Не думаю... Одного разу він щось запитав про автобуси, коли вони ходять, – але я не пригадую, чи він згадав тоді про Чипінг-Клегорн, чи про якесь інше село. Це було досить давно.

Він не зміг більше нічого випитати в неї. Руді Шерц здавався звичайнісіньким чоловіком. Вона не бачилася з ним учора ввечері. Вона навіть подумати не могла – навіть подумати не могла! – що Руді Шерц – негідник.

«Можливо, так воно і є», – подумав Кредок.

Розділ п'ятий

Міс Блеклок і міс Баннер

«Літл-Педокс» виявився майже достоту таким, яким і уявляв його собі детектив-інспектор Кредок. Він побачив там качок і курчат й те, що недавно було привабливим трав'яним бордюром, а тепер там лише кілька айстр вибухнули останнім сплеском ясно-червоної краси. Моріжки та стежки показували ознаки занедбаності й запустіння.

Підсумовуючи своє загальне враження, детектив-інспектор Кредок подумав: «Певно, господиня не має грошей, щоб найняти садівників. Але вона любить квіти і має добрий смак у плануванні клумб і квітників. Будинок треба було б пофарбувати. А проте тепер багато будинків потребують, щоб їх пофарбували. Дуже приємна маленька садиба».

Коли автомобіль Кредока зупинився перед парадними дверима, сержант Флетчер вийшов з-за дому. Сержант Флетчер був схожий на гвардійця, він умів по-військовому ставати струнко і знав, як надати дуже різних значень односкладовому слову: «Сер».

– Отже, ти тут, Флетчере.

– Сер, – сказав сержант Флетчер.

– Маєш щось доповісти?

– Ми закінчили огляд будинку, сер. Шерц, схоже, ніде не залишив відбитків пальців. Він був у рукавичках, звичайно. Жодного сліду від висаджених дверей або вікон із метою вдертися до будинку. Схоже, він приїхав сюди з Меденхема на автобусі, що прибуває о шостій. Бічні двері будинку, як мені вдалося з'ясувати, були замкнені о пів на шосту вечора. Думаю, він увійшов у дім крізь парадні двері. Міс Блеклок стверджує, що ці двері зазвичай не замикають доти, доки всі в домі не вкладаються спати. З другого боку, служниця посвідчила, що парадні двері були замкнені протягом усієї другої половини дня. Але вона посвідчить що завгодно, бо це жінка надзвичайно темпераментна. Вона біженка десь зі Східної Європи.

– То з нею важко розмовляти?

– Сер! – з особливим притиском відказав сержант Флетчер.

Кредок усміхнувся.

Флетчер продовжив свій рапорт:

– Система освітлення всюди в повному порядку. Нам досі не пощастило з'ясувати, як він зумів вимкнути світло. Було відключено лише один контур. Вітальню й хол. Сьогодні, безперечно, бра та верхні лампи під'єднують до різних пробок, але в цьому домі стара система розташування дротів. Не розумію, як йому вдалося дістатися до пульта з пробками, бо він висить у коридорі за посудною шафою, отож, він міг пройти туди лише через кухню, і служниця не могла б його не побачити.

– Якщо вона не була з ним у змові.

– Це цілком можливо. І він, і вона чужоземці, і я не схильний довіряти їй анітрохи.

Кредок помітив два величезні налякані чорні ока, що дивилися на нього крізь вікно, яке було поруч із парадними дверима. Обличчя, розплющене об шибку, було майже невидиме.

– То вона?

– Вона, сер.

Обличчя зникло.

Кредок натиснув на кнопку дзвінка біля дверей.

Після тривалого очікування двері відчинила симпатична молода жінка з каштановим волоссям і знудьгованим виразом обличчя.

– Детектив-інспектор Кредок, – сказав Кредок.

Молода жінка подарувала йому досить холодний погляд привабливих карих очей і сказала:

– Заходьте. Міс Блеклок чекає вас.

Хол, як помітив Кредок, був довгий, вузький, і в нього виходило, як йому здалося, безліч дверей.

Молода жінка відчинила двері ліворуч і сказала:

– Прийшов інспектор Кредок, тітко Леті. Міці не захотіла відчинити двері. Вона зачинилася в кухні і стогне там із неймовірними відтінками в голосі. Не думаю, що ми матимемо сьогодні обід.

Вона сказала, звертаючись до Кредока тоном пояснення:

– Міці не любить поліції.

І вийшла, зачинивши за собою двері.

Кредок підійшов до власниці будинку «Літл-Педокс».

Він побачив високу, досить енергійну жінку років шістдесяти. Сиве, хвилясте від природи волосся обрамлювало розумне, вольове обличчя. Вона мала сірі очі й квадратне рішуче підборіддя. Її ліве вухо було забинтоване. На ній не було ніякого макіяжу, і вона була дуже просто вдягнена – у твідовий костюм та пуловер. На шиї вона мала старовинне намисто – воно зовсім не відповідало її костюму й надавало їй виразу вікторіанської сентиментальності, що інакше не був би помітний.

Відразу за нею стояла жінка приблизно того самого віку з круглим обличчям і досить неохайним волоссям, що вибивалося з-під сіточки. Кредок відразу вгадав у ній Дору Баннер, яку констебль Лег назвав у своєму рапорті «компаньйонкою», а усно додав те, що в рапорті записувати було не можна: «З головою у неї не все гаразд».

Міс Блеклок заговорила приемним голосом добре вихованої людини:

– Доброго ранку, інспекторе Кредок. Це моя подруга, міс Баннер, яка допомагає мені доглядати дім. Сідайте, будь ласка. Ви, сподіваюсь, не палите?

– Якщо й палю, то тільки поза службою.

– Яка ганьба!

Очі Кредока ковзнули по кімнаті швидким і практичним поглядом. Типова вікторіанська вітальня, що складається з двох кімнат. Два довгі вікна в цій кімнаті, вікно у глибокій ніші; в іншій... стільці... канапа, посередині стіл, на якому стоїть велика ваза з хризантемами, ще одна ваза на підвіконні – квіти свіжі й приемні, проте не позначені особливою оригінальністю смаку. Єдиною деталлю, яка порушувала тут гармонію, була маленька срібна ваза, а в ній зів'ялі фіалки на столі поблизу від арки, що вела до другої кімнати. Кредок не міг собі

уявити, щоб міс Блеклок могла терпіти зів'ялі квіти у своїй вітальні, а тому він сприйняв їх як єдину ознаку раптової тривоги, що свідчила про брутальне порушення добре налагодженого порядку в домі.

Він сказав:

– Я так розумію, міс Блеклок, що саме в цій кімнаті трапився... інцидент.

– Так.

– І ви б лишень побачили, що тут діялося вчора в домі! – вигукнула міс Баннер. – Такий розгардіяш. Два столики були перекинуті, і від одного відламалася ніжка, люди нашовхувалися одне на одного в темряві, і хтось випустив із рук запалену сигарету і спалив найкращу меблю, що тут стояла. Люди – а надто молоді люди – так безтурботно ставляться до таких речей... Богу дякувати, жодна порцелянова філіжанка не розбилася...

Міс Блеклок лагідно, але твердо урвала свою компаньйонку:

– Усі ці події, Доро, хоч вони й неприємні, можна вважати неістотними дрібницями. Думаю, буде ліпше, якщо ми просто відповідатимемо на запитання інспектора Кредока.

– Дякую вам, міс Блеклок. Я прийшов розпитати вас про те, що тут сталося вчора вночі. По-перше, я хотів би поцікавитися, коли вперше ви побачили чоловіка, якого тут було вбито, – Руді Шерца.

– Руді Шерца? – Міс Блеклок здавалася здивованою. – То так його звали? Чомусь я думала... Але це не має ваги. Уперше я з ним зустрілася тоді, коли приїхала до Меденгем-Спа, щоб походити протягом дня по крамницях, – це було, дай-но мені, Боже, пам'яті – десь три тижні тому. Ми – міс Баннер і я – обідали в ресторані готелю «Роял Спа». Коли ми вже зібралися вийти з готелю, я почула, як хтось промовив мое ім'я. Це був той молодик. Він запитав: «Ви міс Блеклок, чи не так?» А далі він сказав, що, мабуть, я не пам'ятаю його, але він син власника готелю в Альпах, у місті Монре, де моя сестра і я жили протягом майже року під час війни.

– Готель в Альпах, Монре, – занотував собі Кредок. – Але чи справді ви його запам'ятали, міс Блеклок?

– Ні, не запам'ятала. Я навіть не могла пригадати, щоб його там бачила. Ці молодики, які сидять за конторкою адміністратора, для мене всі однакові. Проте ми дуже гарно провели тоді час у Монре, і власник готелю виявив до нас надзвичайну увагу. Тому я намагалася бути максимально чемною й висловила сподівання, що той хлопець утішається своїм перебуванням в Англії, а він сказав так: батько послав його сюди на півроку вивчати готельний бізнес. Усе здавалося цілком природним.

– А ваша наступна зустріч?

– Вона відбулася – дайте-но я пригадаю – днів десять тому, він несподівано з'явився тут. Я була дуже здивована, коли побачила його. Він попросив пробачення за те, що мене турбує, але сказав, що я єдина особа, яку він знає в Англії. Він сказав мені, що йому терміново потрібні гроші, він, мовляв, повинен негайно повернутися до Швейцарії, бо його мати тяжко захворіла.

– Однак Леті не дала йому грошей, – випалила міс Баннер, відсапуючись.

– Це була дуже неправдоподібна історія, – з глибокою переконаністю в голосі сказала міс Блеклок. – Я відразу зрозуміла, що він морочить мені голову. Історія про те, що йому потрібні гроші на повернення до Швейцарії, була суцільною вигадкою. Його батько міг просто зателефонувати в цю країну й про все домовитися. Власники готелів пов'язані між собою по всій Європі. Я запідозрила, що він просто розтринькав свої гроші або щось таке. – Вона помовчала й сухо сказала: – Не вважайте мене особою надто черстою, але я протягом багатьох років працювала секретаркою у великого фінансиста, і це навчило бути обережною, коли хтось випрохує гроші. Я просто знаю, чим здебільшого все це закінчується.

– Єдине, що мене здивувало, – докинула вона замислено, – це те, що він не став наполягати. Він пішов від мене, не сказавши нічого більше. Скидалося на те, що він і не сподівався отримати гроші.

– То чи не думаєте ви тепер, що він прийшов до вас лише для того, щоб розвідати тут обстановку?

Міс Блеклок енергійно закивала головою.

– Саме так я тепер і думаю. Ідучи геть, він зробив кілька зауважень щодо моїх кімнат. Він сказав: «У вас дуже приємна ідальня» (а це не так насправді – то бридка й темна мала кімнатка), певне, то був привід для того, щоб туди зазирнути. А потім він випередив мене і сам почав відчиняти парадні двері, сказавши: «Дозвольте мені». Я думаю, він хотів подивитися, як вони зачиняються. Як і більшість тутешніх людей, ми ніколи не замикаємо парадні двері, поки не споночіє. Хто завгодно може увійти в дім.

– А як двері з чорного ходу? Я так розумію, що ви маєте двері чорного ходу з боку садка?

– Так. Я виходила, щоб закрити качок у сараї, незадовго до того, як почали приходити люди.

– Вони були замкнені, коли ви вийшли?

Міс Блеклок спохмурніла.

– Я не пам'ятаю... Мабуть, що так. Але я точно замкнула їх, коли повернулася в дім.

– Це було десь о чверть на сьому?

– Та десь так.

– А що парадні двері?

– Я замикаю їх значно пізніше.

– У такому разі Шерц міг легко увійти крізь них. А міг і прослизнути у двері чорного ходу, коли ви виходили зачиняти качок. Він уже все тут роздивився й, мабуть, помітив ті місця, де можна було заховатися, – скажімо, у шафі абощо.

Атож, либонь, усе було саме так.

– Пробачте, але мені не здається, що все було саме так, – не погодилася з ним міс Блеклок. – Скажіть мені, будь ласка, навіщо тому хлопцеві було вдиратися в дім і влаштовувати ту дурну комедію з пограбуванням?

– Ви тримаєте гроші вдома, міс Блеклок?

– Близько п'ятьох фунтів у шухляді й не більш як фунтів два в гаманці.

– Коштовності?

– Два персні, брошки та камеї, що їх я ношу на собі. Ви мусите погодитися зі мною, інспекторе, що вся ця історія здається безглуздою.

– Але ж то не було пограбування! – вигукнула міс Баннер. – Я ж тобі казала, Леті, і ще раз кажу! Він хотів помститися тобі. За те, що ти не дала йому грошей. Він умисне стріляв у тебе – двічі.

– Он як, – сказав Кредок. – Ми переходимо тепер до вчорашнього вечора. Що, власне, сталося, міс Блеклок? Розкажіть мені про все своїми словами, так, як воно вам запам'яталося.

Міс Блеклок замислилася на мить.

– Дзигар задзвонив. Той, що стоїть на камінній полиці. Пригадую, я сказала, що коли станеться щось, то воно станеться скоро. І тоді дзигар задзвонив. Ми всі слухали його, нічого не кажучи. Він видзвонює так мелодійно, ви знаєте. Він видзвонив дві чверті, а потім раптом погасло світло.

– Які лампочки у вас горіли?

– Настінні бра тут і в наступній кімнаті. Головна лампа та дві настільні лампи для читання не були увімкнені.

– Чи був спочатку яскравий спалах або тріск, коли лампи погасли?

– Я цього не помітила.

– Яскравий спалах був, – сказала Дора Баннер. – І добре затріскотіло. Я злякалася!

– А що потім, міс Блеклок?

– Двері відчинилися...

– Які двері? Їх двоє у вас у вітальні.

– Ось ці двері. Ті двері, що в наступній кімнаті, не відчиняються. Вони лише зображують двері. Отже, двері відчинилися й у них з'явився чоловік у масці та з револьвером. Сцена була надто фантастичною, аби я могла щось сказати, але в ту мить я, звісно, подумала, що це якийсь дурний жарт. Він щось сказав – я забула, що саме...

- Руки вгору або я стрілятиму! – драматично вигукнула міс Баннер.
 - Щось подібне, – сказала міс Блеклок, проте в її голосі прозвучав сумнів.
 - І ви всі підняли руки?
 - О, так, – сказала міс Баннер. – Ми всі підняли руки. Ми думали, що це гра.
 - Я не підіймала руки, – рішуче заявила міс Блеклок. – Мені це здалося таким дурним. Я була страшенно роздратована.
 - А потім?
 - Пучок світла від ліхтарика був спрямований просто мені в обличчя. Він засліпив мене. А потім я не могла повірити своїм вухам. Я почула, як куля просвистіла повз мене й ударилася в стіну біля моєї голови. Хтось зойкнув, а я відчула пекучий біль у вусі, і пролунав другий постріл.
 - То був жах! – утрутилася міс Баннер.
 - А що сталося потім, міс Блеклок?
 - Важко сказати – від болю й несподіванки я мало не втратила тяму. Постать у дверях раптом обернулася й, здається, спіткнулася, а потім пролунав ще один постріл, ліхтар погас, і всі почали штовхатися й кричати. І натикатись одне на одного.
 - Де ви стояли, міс Блеклок?
 - Вона стояла біля столу. Вона тримала в руці вазу з фіалками, – відповіла міс Баннер, важко відсаплюючись.
 - Я була ось там, – міс Блеклок підійшла до маленького столика, що стояв біля арки. – Насправді я тримала в руці коробку із сигаретами.
- Інспектор Кредок оглянув стіну позад неї. Дві дірки від куль було видно чітко. Кулі звідти вже витягли й надіслали для порівняння з револьвером.
- Він спокійно сказав:
- Вам вочевидь пощастило, міс Блеклок.
 - Він стріляв у неї, – сказала міс Баннер. – Він умисне цілився в неї! Я бачила його! Він спрямовував промінь ліхтаря на кожного, поки натрапив на неї, і тоді він навів свою зброю й двічі вистрелив у неї. Він хотів убити тебе, Леті.
 - Доро, любя, ти просто утовкмачила це собі в голову, знову й знову обмірковуючи те, що сталося.
 - Він стріляв у тебе, – вперто повторила Дора. – Він хотів убити тебе, а коли не влучив, то застрелився сам. Я переконана в тому, що все було саме так.
 - Я навіть на думці не припускаю, що він мав намір застрелити себе, – сказала міс Блеклок. – Він не належав до тих людей, які можуть накласти на себе руки.

– Ви сказали мені, міс Блеклок, що доки не пролунав постріл із револьвера, ви думали, що йдеться тільки про жарт?

– Природно. А як іще я могла думати?

– А ви думали про те, хто б це міг утнути з вами такий жарт?

– Ти спочатку думала, що це міг утнути Патрік, – нагадала їй Дора Баннер.

– Патрік? – гостро запитав інспектор.

– Мій молодий родич, Патрік Сімонс, – сердито кинула міс Блеклок, роздратована словами подруги. – Мені спало на думку, коли я побачила це оголошення, що то він захотів так пожартувати, але Патрік категорично заперечив свою причетність.

– А потім ти дуже стривожилася, Леті, – сказала міс Баннер. – Ти була стурбована, хоч і намагалася вдати, ніби цілком спокійна. І ти мала всі підстави бути стурбованою. Адже в газеті оголосили, що буде скоєне вбивство, – і хтось хотів убити тебе. А якби тебе вбили, куди б ми тоді всі поділися?

Дора Баннер тремтіла, коли говорила. Її обличчя зморщилося, і було схоже, що вона зараз заплаче.

Міс Блеклок поплескала їй по плечу.

– Усе гаразд, моя люба Доро, – не хвилюйся так дуже. Це шкодить твоєму здоров'ю. Усе добре, усе гаразд. Ми пережили тяжку подію, але тепер усе позаду. – Вона докинула: – Ти мусиш узяти себе в руки заради мене, Доро. Ти ж знаєш, я покладаюся на тебе, без тебе мені було б важко доглядати дім. Чи не сьогодні нам мають принести білизну?

– О Боже, Леті, як добре, що ти мені нагадала! Сподіваюся, вони повернуть нам ту наволочку, яка загубилася. Я повинна зробити про це помітку в книзі. Негайно піду і з'ясую, чи там усе гаразд.

– І заberi ці фіалки, – сказала міс Блеклок. – Я нічого так не ненавиджу, як зів'ялі квіти.

– Який жаль. Я зірвала їх тільки вчора свіжісінькими. Вони зовсім мало стояли, мабуть, я забула налити води у вазу. Лихо та й годі! Я завжди щось забуваю. А зараз піду й подивлюся, як там справи з білизною. Вони мають принести її з хвилини на хвилину.

Вона вибігла з кімнати, знову щаслива й задоволена.

– У неї слабке здоров'я, – сказала міс Блеклок, – і хвилюватися їй шкідливо. Ви маєте ще запитання до мене, інспекторе?

– Мені хотілося б точно знати, які ще люди живуть у вашому домі, і щоб ви трохи розповіли про них.

– Крім мене та Дори Баннер, у моєму будинку сьогодні мешкають ще двоє молодих людей, мої далекі родичі, Патрік і Джулія Сімонси.

– Вони доводяться вам далекими родичами? А не племінником і племінницею?

– Ні. Щоправда, вони називають мене тіткою Леті, але насправді вони родичі мені дуже далекі. Їхня мати була моєю троюрідною сестрою.

– А вони завжди мешкали з вами?

– Ой, ні, вони тут живуть тільки два місяці. Вони жили на півдні Франції до війни. Патрік служив на флоті, а Джулія, якщо не помиляюся, працювала в якомусь міністерстві. Вона жила тоді в Ландудно. Коли війна закінчилася, їхня мати написала мені й запитала, чи не погоджуся я, щоб вони на певний час оселилися в мене, платячи за своє проживання. Джулія відбуває практику як фармацевт у Мілчестерській лікарні, а Патрік навчається на інженерному факультеті Мілчестерського університету. До Мілчестера, як вам відомо, звідси лише п'ятдесят хвилин їхати автобусом, і я була дуже рада прийняти їх тут. Цей дім, правду кажучи, занадто великий для мене. Вони платять мені невеличку суму за проживання та харчування, і мені живеться з ними дуже добре. Я люблю мати когось молодого в домі, – додала вона з усмішкою.

– А крім того, тут ще живе місіс Геймс, чи не так?

– Так. Вона працює помічником садівника в «Даяс-Холі», там, де живе місіс Лукас. У котеджі там мешкають старий садівник та його дружина, і місіс Лукас запитала, чи не можу я їй надати притулок тут. Вона дуже мила жінка. Її чоловіка вбито в Італії, і вона має восьмирічного хлопця, який навчається у приватній школі і також живе в мене тут на вакаціях.

– А як у вас із домашньою прислугою?

– Тимчасовий садівник приходить до мене по вівторках і п'ятницях. Така собі місіс Гагінз приходить сюди щоранку п'ять днів на тиждень, а на кухні мені допомагає чужоземна біженка з ім'ям, яке нелегко вимовити. Вам навряд чи вдасться поговорити нормально з Міці, боюся. У неї щось схоже на манію переслідування.

Кредок кивнув головою. Він тримав у пам'яті ще одну з неоціненних характеристик констебля Лега. Назвавши Дору Баннер фразою «у неї не всі дома», а Летицію Блеклок – «жінка окей», він прикрасив послужний список Міці словом «брехуха».

Ніби прочитавши його думки, міс Блеклок сказала:

– Але ви не ставтеся з упередженням до бідолашної дівчини, тому що вона брехуха. Я щиро вірю, що, як і у випадку багатьох брехунів, у її брехні є чимало правди. Так, наприклад, якщо вона розповідала про себе все більші й більші жахіття, аж поки починала вірити, що будь-яка страшна історія з газетних сторінок відбувалася й особисто з нею або з її родиною, то вона пережила тяжкий шок і насправді, і принаймні одного з її близьких родичів було вбито в неї на очах. Я думаю, багато з цих переміщених осіб відчують, – і мабуть, вони мають рацію, – що наші співчуття і симпатія залежать від жорстокостей, які їм довелося пережити, а тому вони перебільшують і вдаються до вигадок.

Вона додала:

– Правду кажучи, Міці – особа нестерпна. Вона всіх нас дратує і сердить, вона підозрілива й похмура, її почуття постійно хтось зачіпає, і вона відчуває себе глибоко скривдженою. Але, попри все це, мені щиро шкода її. – Вона усміхнулася. – А крім того, якщо вона захоче, то вміє готувати надзвичайно смачно.

– Я спробую не надокучати їй занадто, – заспокійливо промовив Кредок. – А хто мені відчинив двері? Міс Джулія Сімонс?

– Так. Ви хочете поговорити з нею тепер? Патріка немає вдома. Філіпа Геймс працює в «Даяс-Холі», і ви знайдете її там.

– Дякую, міс Блеклок. Я хотів би побачитися з міс Сімонс тепер, якщо можна.

Розділ шостий

Джулія, Міці й Патрік

I

Коли Джулія увійшла до кімнати й сіла на стілець, який звільнила для неї Летиція Блеклок, вираз обличчя в неї був спокійний і стриманий, і це чомусь роздратовало Кредока. Вона подивилася на нього незворушним поглядом і стала чекати його запитань.

Міс Блеклок тактовно вийшла з кімнати.

– Будь ласка, розкажіть мені про вчорашній вечір, міс Сімонс.

– Вчорашній вечір? – промурмотіла Джулія без будь-якого виразу в очах. – О, вчора ми поснули, як мертві. Такою, либонь, була наша реакція.

– Я маю на увазі вечір, починаючи з шостої години.

– А, розумію. До нас прийшло чимало занудних людей.

– Справді занудних?

Вона обдарувала його ще одним незворушним поглядом.

– Ви ж уже знаєте, хто тут був.

– Я ставлю вам запитання, міс Сімонс, – люб'язно проказав Кредок.

– Пробачте мені. Це так нудно, коли тебе примушують щось повторювати. Навіщо вам... Ну, гаразд... Прийшли полковник і міс Істербрук, міс Гінчкліф і міс

Мергатройд, місіс Светенгем та Едмунд Светенгем і місіс Гармон, дружина вікарія. Вони прийшли в такому порядку, як я назвала. А якщо ви хочете знати, що вони казали, то всі вони по черзі казали одне й те саме: «Я бачу, ви увімкнули центральне опалення» і «Які чудові хризантеми!»

Кредок закусив губу, щоб не засміятися. Вона зображувала їх досконало.

– Винятком була місіс Гармон. Вона мила жіночка. Увійшла сюди в капелюшку, який чудом не зсунувся з її голови, та з незав'язаними шнурками й відразу запитала, коли відбудеться вбивство. Її слова всіх збентежили, бо всі вони прикидалися, ніби зайшли випадково. Тітка Леті сухо відповіла їй, що відбудеться воно дуже скоро. А тоді задзвонили дзигарі, і коли стих останній звук, світло погасло, двері відчинилися, і чоловік у масці сказав: «Руки вгору, хлопці» чи щось таке. Усе відбувалося наче в поганому фільмі. Справді сцена була безглуздою. А потім він двічі вистрелив у тітку Леті, і відчуття чогось безглузлого зникло.

– Де був кожен, коли це сталося?

– Коли погасло світло? Усі просто стояли тут, у вітальні. Місіс Гармон сиділа на канапі, Гінч (тобто міс Гінчкліф) стояла перед каміном у чоловічій позі.

– Ви були в цій кімнаті чи в тій, що далі?

– Переважно, думаю, я була в цій кімнаті. Патрік пішов до іншої, щоб узяти херес. Думаю, полковник Істербрук пішов за ним, але цілковитої певності в мене нема. Ми просто, як я сказала, стояли та сиділи то там, то там.

– А де були ви?

– Думаю, я була біля вікна. Тітка Леті пішла взяти сигарети.

– На столі, біля арки?

– Так – а тоді світло погасло, і почався поганий фільм.

– У того чоловіка був потужний ліхтар. Як він ним користувався?

– Він спрямував його на нас. Усім засліпило очі. Неможливо було не кліпати повіками.

– Я хочу, щоб ви відповіли на це запитання точно, міс Сімонс. Чи він тримав ліхтар нерухомо, чи водив ним туди-сюди?

Джулія поміркувала. Тепер вигляд у неї вже не був такий знуджений.

– Він водив ним, – сказала вона повільно. – Як водять прожектором у танцювальній залі. Світло вдарило мені в обличчя, але потім ковзнуло далі по кімнаті, і пролунали постріли. Два постріли.

– А потім?

– Він рвучко обернувся – і Міці завилала, наче сирена, невідомо звідки, а тоді пролунав ще один постріл. Потім двері зачинилися (вони зачинилися повільно, з тонким і якимсь, знаєте, моторошним скрипінням), і ми всі опинилися в темряві,

не знаючи, що робити; бідолашна Банні верещала, як недорізаний кріль, а Міці репетувала в ідальні так, ніби хтось приставив їй там ніж до горла.

– Ви думаєте, той чоловік сам у себе вистрелив чи, спіткнувшись, упав, і револьвер вистрелив сам по собі?

– Не маю найменшого уявлення. Усе відбувалося, ніби на сцені. Спочатку я вважала, то був чийсь дурний жарт – аж поки не побачила, як цебенить кров із вуха тітки Леті. Адже, якщо ти навіть хочеш вистрелити з револьвера, щоб надати сцені правдивості, то ти стрілятимеш над головами в людей, щоб ні в кого не влучити, чи не так?

– Та певно, що так. Ви думаєте, він бачив, у кого стріляє? Тобто я хочу запитати, чи міс Блеклок перебувала у світляному колі від ліхтаря?

– Не можу сказати. Я не дивилася на неї. Дивилася на того, хто стріляв.

– Я веду до того, чи думаєте ви, що той чоловік умисне стріляв у неї – в неї, а не в когось іншого?

Джулію, схоже, здивувало таке припущення.

– Ви хочете сказати, він цілився саме в тітку Леті? О ні, я так не думаю... Зрештою, якби він хотів пристрелити тітку Леті, то він міг би обрати для цього набагато кращу нагоду. Навіщо йому було збирати всіх тих друзів і сусідів, щоб тільки ускладнити собі справу. Він міг би вистрелити в неї, ховаючись за парканом, як це роблять у добрій старій Ірландії, у будь-який день тижня й відразу покінчити з цією справою.

Ці слова, подумав Кредок, були переконливою відповіддю на припущення Дори Баннер про те, що зловмисник напав саме на Летицію Блеклок.

Він сказав, зітхнувши:

– Дякую вам, міс Сімонс. А зараз я піду й спробую поговорити з Міці.

– Стережіться її пазурів, – застерегла його Джулія. – Вона татарка!

II

Кредок у супроводі Флетчера знайшов Міці на кухні. Вона розкачувала тісто й подивилася на нього з підозрою, коли він увійшов.

Її чорне волосся нависало над очима; вигляд у неї був похмурий, а яскраво-червоний джемпер та світло-зелена спідниця, які були на ній, не відповідали нездоровому кольору її обличчя.

– Чого ви приходите на мою кухню, містер? Ви ж із поліції, чи не так? Мене завжди, завжди переслідують – порятунку нема! Мені треба було б уже звикнути. Кажуть, ніби в Англії у вас усе по-іншому, але це не так! Ви прийшов мене

мучити, примусити, щоб я говорити, але я нічого вам не скажу. Можете відривати мені нігті, припалювати шкіру сірниками – та ви й на гірше здатні. Але я нічого не казати, ви мене чуєте? Я нічого вам не казати – не казати нічого. Можете послати мене назад, до мого концентраційного табору – мені байдуже.

Кредок подивився на неї замисленим поглядом, обираючи найкращу стратегію для атаки. Нарешті зітхнув і сказав:

– Ну гаразд, тоді вдягайте капелюшок і пальто.

– Навіщо? – запитала збита з пантелику Міці.

– Надівайте свій капелюшок, вдягайте пальто й ходіть зі мною. У мене тут немає апарата, яким я зриваю нігті, та й інші знаряддя тортур я залишив у себе на дільниці. Туди ми вас і поведемо. Ти наготував наручники, Флетчере?

– Сер! – сказав сержант Флетчер голосом, у якому звучало глибоке схвалення.

– Але я не хочу туди йти! – заверещала Міці, відступаючи від нього.

– У такому разі відповідайте на коректні запитання коректно. Можете покликати свого адвоката, якщо хочете.

– Адвоката? Я не люблю адвокатів. Я не хотіти адвоката.

Вона відклала качалку, витерла руки шматинкою полотна й сіла на стілець.

– Що ви хотіти знати? – запитала вона похмуро.

– Щоб ви мені розповіли про те, що тут було вчора ввечері.

– Ви дуже добре знати, що тут було.

– Я хочу почути вашу розповідь.

– Я хотіла покинути цей дім. Вона вам про це казати? Я хотіла піти, коли побачила в газеті те оголошення про вбивство. Я хотіла піти. Вона мене не відпустити. Вона сувора жінка – і зовсім не симпатична. Вона примусити мене залишитися. Але я знати – знати, що відбудеться. Я знати, що мене вб'ють.

– Але ж вас не вбили, чи не так?

– Ні, – неохоче погодилася Міці.

– Тоді розкажіть нам, що ж там сталося.

– Я хвилюватися. О, я дуже хвилюватися. Весь вечір. Люди ходити туди-сюди. Одного разу мені здалося, що хтось проникнути в хол, – але то лише місіс Геймс увійти крізь бічні двері (щоб не бруднити парадні сходи, каже вона. Дуже їй вони потрібні!) Він нацистка, цей жінка з її світлим волоссям та синіми очима, такий погордливиий, він дивитися на мене й думати, що я... я сміття.

– Дідько з нею, з місіс Геймс.

– Хто вона такий, вона думає? Чи має вона університетську освіту, таку, яку мати я? Чи мати вона диплом з економіки? Ні, вона лише колупатися в саду й за це їй платити. Вона викопувати та корчувати траву й за це їй платити щосуботи. Хто вона такий, щоб називати себе леді?

– Дідько з нею, з місіс Геймс, я сказав. Розповідайте далі.

– Я брати херес, склянки та печиво, яке я так гарно спекла, й нести до вітальні. Потім дзвоник, і я відчиняти двері. Знову й знову я відчиняти двері. Це принизливо – але я їх відчиняти. А потім повертаюся до ідальні, починаю чистити срібло і думаю, що мені тут буде зручно, бо коли хтось приходить вбивати мене, у мене тут лежати великий ніж, дуже гострий.

– Ви збіса передбачливі.

– А потім раптом чути постріли. Я думати: «Почалося». Я бігти через ідальню – там інші двері, не відчиняються. Я стояти хвилину і слухати, а тоді лунати ще один постріл і щось гупати, там, у холі, і я обертати ручку дверей, але вона замкнена ззовні. Я спіймана там, наче миша в пастці. І я божеволіти від страху. Я верещати та верещати і гупати у двері. І нарешті – нарешті – вони обертати ключ у дверях і випускати мене звідти. І тоді я приносити свічки, багато, багато свічок – потім світло, і я бачити кров – кров! Ох, Gott in Himmel,[1 - Боже на небі (нім.).] я бачити кров! То не вперше переді мною кров. Мій маленький братик – я бачу, як його вбивати в мене на очах, – я бачити кров на вулицях – люди падати постріляні, вмирати – я...

– Годі, – сказав інспектор Кредок. – Дякую вам.

– А тепер, – драматичним тоном заявила Міці, – ведіть мене до в'язниці!

– Не сьогодні, – відповів Кредок.

III

Коли Кредок і Флетчер перейшли хол і підступили до парадних дверей, вони відчинилися, і вродливий молодик мало не зіштовхнувся з ними.

– Та це ж копи, нехай мене чорти візьмуть! – вигукнув молодик.

– Містер Патрік Сімонс?

– Ваша правда, інспекторе. Адже ви інспектор чи не так, а ваш колега – сержант?

– Ви вгадали, містере Сімонс. Можна мені поговорити з вами?

– Я невинний, інспекторе. Присягаюся вам, я невинний.

– Облиште, містере Сімонс, годі вам клеїти дурня. Мені треба ще побачитися з багатьма людьми, і я не можу марнувати час. Що то за кімната? Можна нам увійти туди?

– Це так званий кабінет, але ніхто ним не користується.

– Ви ж нібито навчаєтеся? – запитав Кредок.

– Я не зміг зосередитися на математиці, а тому повернувся додому.

Приступаючи до допиту за всією формою, інспектор Кредок попросив молодика назвати своє прізвище, вік, відношення до військової служби.

– А зараз, містере Сімонс, опишіть мені, будь ласка, що тут сталося минулої ночі?

– Ми забили жирне теля, інспекторе. Тобто Міці приготувала смачне печиво, тітка Леті відкоркувала нову пляшку хересу...

Кредок урвав його.

– Нову пляшку? А була й надпита?

– Так. Наполовину повна. Але тітці Леті вона не сподобалася.

– Вона хвилювалася?

– Та не дуже. Вона жінка вельми розважлива і розумна. Але стара Банні не давала їй спокою – вона пророкувала лихо цілий день.

– Отже, міс Банні дуже боялася?

– О, так, вона тремтіла від солодкого жаху.

– Отже, вона сприйняла оголошення всерйоз?

– Воно навіяло їй справжній жах.

– Міс Блеклок подумала була, коли вперше прочитала оголошення, що ви маєте якийсь стосунок до нього. Чому вона так подумала?

– О, мене звинувачують за все, що тут діється.

– Ви не мали до цього ніякого стосунку, чи не так, Сімонсе?

– Звичайно ж, ні.

– Ви коли-небудь бачили Руді Шерца або чули про нього?

– Не бачив і не чув ніколи в житті.

– А все ж таки ви могли б пожартувати в такий спосіб?

– Хто вам таке сказав? Тільки тому, що я одного разу підклав у ліжку Банні яблучний пиріг, а Міці послав поштівку, повідомивши, що гестапо вийшло на її слід...

– Розкажіть мені своїми словами, що ж було вчора ввечері.

– Я щойно увійшов до меншої з кімнат вітальні, щоб узяти трунки, коли – ось тобі й на, світло погасло. Я обернувся й побачив суб'єкта, який стояв у дверях і наказував: «Руки вгору!», почувся зойки та вереск, і саме в ту мить, коли я подумав: «А чи не стрибнути мені на нього?» – він стріляє двічі з револьвера, потім падає, ліхтар випадає в нього з рук, і ми знову в темряві, а полковник Істербрук починає викрикувати накази своїм казарменим голосом. «Чому, в біса, не загорається моя запальничка? – кричить він. – Та вона й не загориться, адже це один із клятух сучасних винаходів».

– Вам не здалося, що нападник цілився в міс Блеклок і тільки в неї?

– Звідки я можу знати? Мені здається, він пальнув зі свого револьвера, либонь, просто для розваги, а тоді зрозумів, що зайшов надто далеко.

– І вистрелив у себе?

– Можливо. Коли я побачив його обличчя, він був схожий на блілого малого злодія, який наробив непередбаченої шкоди.

– І ви певні, що ніколи не бачили його раніше?

– Ніколи.

– Дякую вам, містере Сімонс. Мені треба допитати інших людей, які були тут учора ввечері. Як ви гадаєте, у якому порядку це ліпше зробити?

– Наша Філіпа – місіс Геймс – працює в «Даяс-Холі». Ворота цієї садиби поруч із нашими ворітьми. Після цього найближчими будуть Светенгеми. Кожен вам покаже їхній дім.

Розділ сьомий

Інші свідки

I

«Даяс-Хол», безперечно, зазнав чималих ушкоджень під час війни. Повзучий пирій із радісною готовністю застеляв ділянки землі, де раніше росла спаржа, про що свідчили кілька хирлявих пучечків спаржі, які пробивалися крізь суцільне покривало бур'яну то там, то там. Жовтозілля, берізка та інші вороги саду росли повсюди бурхливо й нестримно.

Невеличка ділянка саду під вікнами кухні, щоправда, була доведена до певного ладу, і там Кредок натрапив на замисленого старого чоловіка, що стояв,

спираючись на лопату.

– Вам, либонь, потрібна місис Геймс? Я не в змозі підказати вам, де ви зможете її знайти. Вона жінка надзвичайно вперта й робить тільки те, що їй заманеться. Не хоче слухати жодних порад. Я б залюбки щось міг би підказати їй – але яка з цього користь, коли ці молоді жінки нікого не слухають. Гадають, їм усе відомо, бо вони, бачте, надягли штани та всілися на трактор. Але тут ідеться про те, як треба доглядати сад. А це складна наука, і за день її не вивчиш. Тут потрібен справжній садівник, ось що я вам скажу.

– Та він же начебто є, – сказав Кредок.

Старий сприйняв це зауваження як образливий натяк.

– А ви огляньтеся навколо себе, містере, хіба багато можу я зробити з ділянкою, що має таку велику площу? Раніше тут працювали трое чоловіків і хлопець. І людей тут треба не менше. Небагато знайдеться чоловіків, які були б спроможні робити те, що роблю я. Іноді я повертаюся звідси лише о восьмій годині вечора. Лише о восьмій.

Кінець ознайомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=10325258&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания